C/2026/3896

20.7.2026

KOMISJONI TEATIS

Juhenddokument [1] **raadamisvabade toodete määruse (el) 2023/1115 kohta** [2]

(C/2026/3896)

Sisukord

Lehekülg

1. MÕISTED „TURULE LASKMINE“, „TURUL KÄTTESAADAVAKS TEGEMINE“ JA „EKSPORT“ 3
   a) Turule laskmine 4
   b) Turul kättesaadavaks tegemine 4
   c) Eksport 5
2. MÕISTED „ETTEVÕTJA“, „TARNEAHELA HILISEMA ETAPI ETTEVÕTJA“, „ESMATOOTJAST MIKRO- VÕI VÄIKEETTEVÕTJA“ JA „KAUPLEJA“ 5
   a) Ettevõtja 5
   b) Esmatootjast mikro- või väikeettevõtja 7
   c) Tarneahela hilisema etapi ettevõtja 7
   d) Kaupleja 7
3. JÕUSTUMISKUUPÄEV JA KOHALDAMISE AJAKAVA 8
4. HOOLSUSKOHUSTUS 10
   a) Riskihindamine ja riski vähendamine (artiklid 10 ja 11) 11
   b) Vähene risk 12
   c) Esmatootjast mikro- või väikeettevõtjate kohustused 12
   d) Tarneahela hilisema etapi ettevõtjate ja kauplejate kohustused 13
   e) Lihtsustatud hoolsuskohustus, st toodete hankimine väikese riskiga riikidest 13
   f) Koostoime äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi ja sunniviisilise töö määrusega 14
5. MÕISTE „TARNEAHELA KEERUKUS“ SELGITUS 14
6. SEADUSLIKKUS 15
   a) Tootjariigi asjakohased õigusnormid 15
   b) Seaduslikkusega seotud hoolsuskohustus 17
7. TOOTE MÄÄRATLUS 19
   a) Selgitus – pakendid ja pakkematerjalid 19
   b) Selgitus – jäätmed ning taaskasutatud ja ringlussevõetud tooted 20
8. HOOLSUSKOHUSTUSE TÄITMISE SÜSTEEMI KORRAPÄRANE HALDAMINE 22
9. LIITTOOTED 22
10. SERTIFITSEERIMISSKEEMI JA KOLMANDA ISIKU POOLSE TÕENDAMISE SKEEMI ROLL RISKIHINDAMISEL JA RISKI VÄHENDAMISEL 24
    a) Sertifitseerimisskeemi ja kolmanda isiku poolse tõendamise skeemi roll 24
    b) Taustteave 26

(1) Käesoleva juhenddokumendi ükski osa ei asenda otseviiteid kirjeldatud õigusaktidele ning komisjon ei vastuta kahju või kahjustuste eest, mida põhjustavad juhenddokumendis esinevad vead või avaldused. Määruse tõlgendamise kohta saab lõplikke otsuseid teha üksnes Euroopa Kohus.

(2) ELT L 150, 9.6.2023, lk 206. ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/1115/oj.

11. PÕLLUMAJANDUSLIK KASUTAMINE 27
1. Sissejuhatus 27
2. Selgitus metsa muutmise kohta maaks, mis ei ole mõeldud põllumajanduslikuks kasutamiseks 28
3. Mõiste „mets“ 29
4. Mõiste „põllumajanduslik kasutamine“ ja erandid 30
a) Põllumajandusliku kasutamise selgitus 30
b) Selgitused peamise maakasutuse kohta 31
c) Mõiste „põllumajanduslik istandik“ 32
d) Mõiste „agrometsandussüsteem“ selgitus 32
5. Selgitus maakasutuse kohta, kui samal alal esineb mitut liiki maakasutust ning kinnistusraamatute ja katastrikaartide kasutamine 33

SISSEJUHATUS

Määruse (EL) 2023/1115 (milles käsitletakse teatavate raadamise ja metsade degradeerumisega seotud saaduste ja toodete liidu turul kättesaadavaks tegemist ja liidust eksportimist ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 995/2010) (edaspidi „EUDR“) artikli 15 lõikes 5 on sätestatud, et komisjon võib välja töötada suunised, et lihtsustada määruse ühtlustatud rakendamist.

Käesoleva juhenddokumendi ainus eesmärk on anda teavet EUDRi teatavate aspektide kohta. Sellega ei asendata, täiendata ega muudeta EUDRi sätteid, millega on kehtestatud õiguslikud kohustused. Juhenddokumenti ei tohiks vaadelda eraldi; seda tuleb kasutada koos õigusaktidega, mitte eraldiseisva allikana.

Juhenddokument on siiski kasulik viitematerjal kõigile, kes peavad järgima raadamisvabade toodete määrust, kuna juhenddokumendis selgitatakse täiendavalt õigusakti konkreetseid osi, mis tähendab, et see võib olla abiks ettevõtjatele ja kauplejatele. Samuti võib see olla abiks liikmesriikide pädevatele asutustele ja täitevasutustele ning liikmesriikide kohtutele EUDRi rakendamisel ja selle täitmise tagamisel.

Käesolevas dokumendis käsitletud küsimusi arutati ja arendati edasi koos liikmesriikide määratud esindajatega. Täiendavaid küsimusi saab käsitleda siis, kui EUDRi kohaldamisel on saadud rohkem kogemusi, ja sel juhul vaadatakse juhenddokument vastavalt läbi.

Kõigi käesolevas juhenddokumendis käsitletud teemade puhul tuleks märkida, et vastavalt põhjendusele 43 on määruses kasutatud mõistete aluseks ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO), valitsustevahelise kliimamuutuste rühma (IPCC), ÜRO Keskkonnaprogrammi (UNEP) ning Rahvusvahelise Looduskaitseliidu (IUCN) tehtud töö.

Juhenddokumendi kolmas väljaanne annab rohkem selgust, sealhulgas on esitatud kohaldamise ajakava ning täpsustatud ettevõtjaid ja kauplejaid käsitlevaid sätteid, et hõlbustada hoolsuskohustuse ja jälgitavuse nõuete lihtsat ja tõhusat täitmist. Seda tuleks lugeda koos korduma kippuvate küsimustega, mis sisaldavad suure hulga sidusrühmade küsimustele tuginevaid täiendavaid näiteid ja selgitusi.

Proportsionaalsuse põhimõte on üks liidu õiguse üldpõhimõtetest, mida kohaldatakse liidu õigusaktide tõlgendamise ja jõustamise suhtes ([3]), see hõlmab liidu õigusaktide sätete jõustamist liikmesriikide poolt, võttes arvesse ka aluslepingu asjakohaseid sätteid.

1. MÕISTED „TURULE LASKMINE“, „TURUL KÄTTESAADAVAKS TEGEMINE“ JA „EKSPORT“

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikkel 2 – Mõisted; artikkel 4 – Ettevõtjate kohustused; artikkel 4a – Lihtsustatud kord esmatootjast mikro- või väikeettevõtjatele; artikkel 5 – Tarneahela hilisema etapi ettevõtja ja kaupleja kohustused

Ettevõtjatele tekivad artiklite 4 ja 4a alusel ning tarneahela hilisema etapi ettevõtjatele tekivad artikli 5 alusel kohustused siis, kui asjaomaseid tooteid kavatsetakse „turule lasta“ või „eksportida“ või tehakse seda. Kauplejatele tekivad artikli 5 alusel kohustused siis, kui asjaomased saadused või tooted kavatsetakse teha või tehakse „turul kättesaadavaks“.

Ülevaade stsenaariumidest, milles selgitatakse ettevõtjate, tarneahela hilisema etapi ettevõtjate ja kauplejate kohustusi asjaomaste toodete laskmisel liidu turule, seal kättesaadavaks tegemisel või sealt eksportimisel, on esitatud EUDRi tarneahela infograafikutel.

([3]) Lisateavet rakendamise kohta leiate ka korduma kippuvatest küsimustest, mis on kättesaadavad veebisaidil Deforestation Regulation implementation – European Commission (europa.eu).

a) **Turule laskmine**

Vastavalt artikli 2 punktile 16 tähendab asjaomase saaduse või toote „turule laskmine“ seda, et asjaomane saadus või toode tehakse liidu turul kättesaadavaks **esimest korda**. Siia alla ei kuulu saadused ega tooted, mis on juba liidu turule lastud. Mõiste „turule laskmine“ hõlmab iga üksikut saadust või toodet, mitte tootetüüpi, sõltumata sellest, kas see on toodetud eraldiseisva ühiku või sarjana.

b) **Turul kättesaadavaks tegemine**

Vastavalt artikli 2 punktile 18 tähendab asjaomase toote „turul kättesaadavaks tegemine“ seda, kui kõnealust toodet **tarnitakse**:

— **liidu turul turustamiseks, tarbimiseks või kasutamiseks** – st et asjaomane toode või saadus peab asuma füüsiliselt ELis, olema koristatud või toodetud ELis või imporditud ELi ja suunatud „vabasse ringlusse lubamise“ tolliprotseduurile. ELi imporditud asjaomased tooted ei saa „liidu kauba“ staatust enne, kui need on toodud liidu tolliterritooriumile ja tolli poolt vabasse ringlusse lubatud. EUDRi alusel ei käsitata turule lastud toodetena tooteid, mis on suunatud mõnele muule tolliprotseduurile kui „vabasse ringlusse lubamine“ (nt tolliladustamine, seestöötlemine, ajutine import, transiit);

ning

— **äritegevuse käigus** – st seoses ettevõtlusega toimuva tegevuse käigus nagu on osutatud artikli 2 punktis 19. Äritegevus võib toimuda tasu eest või tasuta. Tarned mitteärilistele tarbijatele ja tegevus, mille eest tasu ei maksta, kuuluvad mõlemad EUDRi kohaldamisalasse (nt annetamine või *pro bono* tegevus). Määrusega ei kehtestata nõudeid mitteärilistele tarbijatele, kuna erakasutus ja -tarbimine ei kuulu EUDRi kohaldamisalasse.

Seepärast on **„turul kättesaadavaks tegemine“** see, kui kaupleja tarnib asjaomaseid tooteid liidu turule nii i) turustamiseks, tarbimiseks või kasutamiseks kui ka ii) oma äritegevuse käigus.

„Turule laskmine“ on aga see, kui ettevõtja laseb asjaomase toote liidu turule i) esimest korda nii ii) turustamiseks, tarbimiseks või kasutamiseks kui ka iii) oma äritegevuse käigus.

Mõistete „ettevõtja“, „esmatootjast mikro- või väikeettevõtja“, „tarneahela hilisema etapi ettevõtja“ (EUDRi artikli 2 punktid 15, 15a ja 15b) ja „äritegevuse käigus“ (EUDRi artikli 2 punkt 19) kombineerimine tähendab seda, et iga sellise isiku suhtes, kes laseb asjaomase toote turule:

a) turustamiseks äritarbijatele või mitteärilistele tarbijatele, st näiteks müügiks või tasuta,

b) töötlemiseks või

c) oma äritegevuses kasutamiseks,

kohaldatakse EUDRi.

„Asjaomaste turule sisenevate toodetega“ on seega tegemist siis, kui samaaegselt:

— deklareeritakse need „vabasse ringlusse lubamise“ tolliprotseduuri alusel liidu turule laskmiseks. Üksnes tolli poolt vabasse ringlusse lubatud tooteid käsitatakse liidu turule lastud toodetena. Muud „vabasse ringlusse lubamisest“ erinevad tolliprotseduurid (nt tolliladustamine, seestöötlemine, ajutine import, transiit jne) EUDRi kohaldamisalasse ei kuulu;

ning

— need on ette nähtud liidu turule laskmiseks, st need tarnitakse „äritegevuse käigus“ (ettevõtjalt-ettevõtjale ja ettevõtjalt-tarbijale (B2B & B2C)).

— EUDRi kohaldamisalasse ei kuulu tooted, mis on ette nähtud otse erakasutuseks või -tarbimiseks (tarbijalt-tarbijale (C2C)) liidu tolliterritooriumil (nt isiku poolt, kes toob sellised tooted kaasa väljapoole ELi tehtud reisilt endale kasutamiseks või tarbimiseks).

c) **Eksport**

Artikli 2 punktis 37 tähendab mõiste „eksport“ tolli ekspordiprotseduuri, mis on sätestatud määruse (EL) nr 952/2013 ([4]) artiklis 269, ja liidu kaupa, mis viiakse liidu tolliterritooriumilt välja.

Määruse (EL) nr 952/2013 artiklis 269 on sätestatud, et ekspordiprotseduuri ei kohaldata järgmiste liidu kaupade suhtes: a) välistöötlemisprotseduurile suunatud kaup; b) liidu tolliterritooriumilt väljaviidav kaup pärast selle suunamist lõppkasutusprotseduurile; c) õhusõidukitele või laevadele mõeldud kauba käibemaksust või aktsiisist vabastatud tarned, sõltumata õhusõiduki või laeva sihtkohast; selliste tarnete kohta nõutakse tõendeid; d) sisetransiidiprotseduurile suunatud kaup; e) liidu tolliterritooriumilt kooskõlas määruse (EL) nr 952/2013 artikliga 155 ajutiselt välja viidud kaup.

Määruse (EL) nr 952/2013 artiklis 270 sätestatud reeksport EUDRi kohaldamisalasse ei kuulu. Seoses sellega tähendab reeksport, et asjaomane saadus või toode ei ole saanud „liidu kauba“ staatust ja viiakse liidu tolliterritooriumilt välja pärast näiteks reekspordideklaratsiooni esitamist.

Seepärast on „turult väljuvate asjaomaste toodetega“ tegemist siis, kui need tooted deklareeritakse „ekspordi“ tolliprotseduurile suunatuks äritegevuse käigus.

2. MÕISTED „ETTEVÕTJA“, „TARNEAHELA HILISEMA ETAPI ETTEVÕTJA“, „ESMATOOTJAST MIKRO- VÕI VÄIKEETTEVÕTJA“ JA „KAUPLEJA“

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikkel 2 – Mõisted; artikkel 7 – Turule laskmine kolmandates riikides asuvate ettevõtjate poolt

Iga asjaomase toote puhul tuleb hinnata, kas füüsiline või juriidiline isik kvalifitseerub ettevõtjaks, tarneahela hilisema etapi ettevõtjaks või kauplejaks. Kui see isik laseb turule, ekspordib ja/või teeb turul kättesaadavaks mitu asjaomast toodet, võib tal olla korraga mitu rolli, sõltuvalt tema kohast iga toote tarneahelas.

a) **Ettevõtja**

Artikli 2 punkti 15 kohaselt on **ettevõtja** füüsiline või juriidiline isik, kes

— laseb asjaomased tooted turule või ekspordib neid

— äritegevuse käigus ega

— ole tarneahela hilisema etapi ettevõtja.

Selleks et ettevõtjate staatus järjepidevalt kindlaks määrata, võib nende rolle eristada vastavalt sellele, kuidas nad asjaomaseid tooteid liidu turule lasevad, sest nende staatus varieerub sõltuvalt sellest, kas need tooted on toodetud ELis või väljaspool seda.

— Asjaomaste toodete puhul, mis on artikli 2 punkti 14 kohaselt toodetud **ELis**, on ettevõtja tavaliselt isik, kes asjaomaseid tooteid turustab.

([4]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. oktoobri 2013. aasta määrus (EL) nr 952/2013, millega kehtestatakse liidu tolliseadustik (ELT L 269, 10.10.2013, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2013/952/oj).

— **Väljaspool ELi** toodetud asjaomaste saaduste või toodete puhul:

  — on ettevõtja tavaliselt isik, kes tegutseb importijana, kui asjaomased saadused või tooted deklareeritakse vabasse ringlusse lubamise tolliprotseduurile suunamiseks. Importija on isik, kes asjakohasel juhul on märgitud tollideklaratsiooni vastavas andmeelemendis:

    — „importija“ andmeelemendis 13 04 000 000 (delegeeritud määruse (EL) 2015/24463 ([5]) B lisa);

    — andmeelemendis DE 3/15 ELi tolliandmete mudeli eelmises versioonis;

    — „kaubasaaja“ ühtse haldusdokumendi lahtris 8;

  — kui isik, kes tegutseb importijana, kui asjaomased saadused või tooted deklareeritakse vabasse ringlusse lubamise tolliprotseduurile suunamiseks, ei ole asutatud ELis, loetakse ettevõtjaks ka selline liidus asutatud füüsiline või juriidiline isik, kes esimesena teeb asjaomased tooted turul kättesaadavaks, st kuigi ta ei ole ettevõtja vastavalt artikli 2 punkti 15 või 15a määratlusele, kehtivad tema suhtes ettevõtja kohustused vastavalt artiklile 7. See nõue lisandub väljaspool liitu asutatud ettevõtja kohustusele ja selle eesmärk on tagada, et alati on vähemalt üks ELis asutatud vastutav osaline.

  — kui asjaomane toode suunatakse vabasse ringlusse lubamise tolliprotseduurile ja tarnitakse otse lõpptarbijale (nt interneti- või kaugmüügi korral), ei ole tarbija (st füüsiline isik, kes tegutseb eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, ettevõtlus-, oskus- või kutsetegevusega) kunagi ettevõtja EUDRi mõistes, isegi kui tollideklaratsioonis on ta deklareeritud „importijana“. Ettevõtja on isik, kes tegelikult tarnib toodet äritegevuse käigus artikli 2 punktide 18 ja 19 tähenduses, nt tootja, müüja, internetipõhine jaemüüja või tellimusteenuse täitja. Lisateave e-kaubanduse eripärade kohta on esitatud korduma kippuvates küsimustes.

— ELi **imporditud** asjaomaste toodete puhul ei sõltu mõiste „ettevõtja“ toote kuuluvuse muutumisest ega muust lepingulisest korrast.

— Kui turule lastakse **omamaine** toode, on ettevõtja tavaliselt isik, kellele saadus või toode müügi hetkel kuulub. Samas võib see sõltuda konkreetsest lepingulisest korrast. Kui isik sõlmib lepingu, millega ta volitab teist lepinguosalist asjaomast saadust tootma, loetakse kaupa tootvat lepinguosalist ettevõtjaks, kui ta saab otseselt ja automaatselt toote omanikuks ainult tootmistoiminguga (nt metsa ülestöötamise või vasika sünniga). See ei ole nii juhul, kui kohaldatava riikliku õiguse või lepinguga on ette nähtud, et füüsiline või juriidiline isik annab omandiõiguse pärast tootmist üle teisele lepinguosalisele (vt 21. novembri 2024. aasta kohtuotsus C-370/23 ([6])).

— Liidust **eksporditavate** asjaomaste toodete puhul on ettevõtja tavaliselt isik, kes tegutseb eksportijana, kui asjaomased tooted deklareeritakse ekspordi tolliprotseduurile suunamiseks. Eksportija on isik, kes asjakohasel juhul on märgitud tollideklaratsiooni vastavas andmeelemendis:

  — „eksportija“ andmeelemendis 13 01 000 000 (delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 B lisa);

  — andmeelemendis DE 3/1 ELi tolliandmete mudeli eelmises versioonis;

  — „kaubasaatja/eksportija“ ühtse haldusdokumendi lahtris 2.

([5]) Komisjoni 28. juuli 2015. aasta delegeeritud määrus (EL) 2015/2446, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 952/2013 seoses liidu tolliseadustiku teatavaid sätteid täpsustavate üksikasjalike eeskirjadega (ELT L 343, 29.12.2015, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2015/2446/oj).

([6]) ECLI:EU:C:2024:972.

Teenuseosutajad, kes pakuvad logistilisi või tehnilisi tugiteenuseid, näiteks ekspediitorid, laevaagendid või tolliesindajad, kellel ei ole nende käideldavate toodete suhtes omandiõigust või samalaadseid õigusi, ei ole määruse kohaldamisel ettevõtjad ega kauplejad, kui nad ei vii tooteid turule ega tee neid seal kättesaadavaks ega ekspordi neid.

Ettevõtjate rolli ja kohustusi on täpsemalt selgitatud eri stsenaariumide abil EUDRi tarneahela infograafikutel ja korduma kippuvates küsimustes.

b) **Esmatootjast mikro- või väikeettevõtja**

Artikli 2 punkti 15a kohaselt on **esmatootjast mikro- või väikeettevõtja** selline füüsiline isik või Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/34/EL artikli 3 lõike 1 ja lõike 2 esimese lõigu tähenduses mikroettevõtja või väikeettevõtja, olenemata tema õiguslikust vormist, kes asub riigis, mis on liigitatud kooskõlas EUDRi artikliga 29 väikese riskiga riigiks, ning

i) kes äritegevuse käigus laseb turule või ekspordib asjaomaseid tooteid,

ii) mida kõnealune ettevõtja on ise kasvatanud või viljelnud asjaomastel maatükkidel või on need sealt korjanud või varunud või on veiste puhul kasvatanud asjaomases ettevõttes,

iii) mis asub kõnealuses riigis.

See hõlmab ettevõtjaid, kes ületavad direktiivi 2013/34/EL artikli 3 lõikes 1 ja lõike 2 esimeses lõigus sätestatud kolme kriteeriumi seast vähemalt kahte piirmäära, kuid kes suudavad tõendada, et see osa nende bilansimahust, netokäibest ja keskmisest töötajate arvust aruandeaasta jooksul, mis on seotud asjaomaste saaduste ja toodetega, ei ületa kõnealuse kolme kriteeriumi seast vähemalt kahte piirmäära;

Mõiste „esmatootjast mikro- või väikeettevõtja“ on artikli 2 punktis 15 sätestatud mõiste „ettevõtja“ määratluse osa. Kui ei ole sätestatud teisiti, tuleb käesolevas juhenddokumendis mõista iga viidet „ettevõtjale“ nii, et see hõlmab „esmatootjast mikro- või väikeettevõtjat“.

Esmatootjast mikro- või väikeettevõtjate rolli ja kohustusi on täpsemalt selgitatud eri stsenaariumide abil EUDRi tarneahela infograafikutel ja korduma kippuvates küsimustes.

c) **Tarneahela hilisema etapi ettevõtja**

Artikli 2 punkti 15b kohaselt on **tarneahela hilisema etapi ettevõtja** füüsiline või juriidiline isik, kes

— äritegevuse käigus laseb turule või ekspordib asjaomaseid tooteid, mille valmistamisel on kasutatud asjaomaseid tooteid,

— mis kõik on hõlmatud hoolsuskohustuse täitmise deklaratsiooni

— või lihtsustatud deklaratsiooniga.

Tarneahela hilisema etapi ettevõtja on seega isik, kes laseb turule või ekspordib asjaomast toodet, mille valmistamiseks on kasutatud muid asjaomaseid tooteid, mis kõik on hõlmatud hoolsuskohustuse täitmise deklaratsiooni või lihtsustatud deklaratsiooniga. Üldjuhul hõlmaks see uue HS-koodi alla klassifitseeritud sellise asjaomase toote turule laskmist, mille valmistamiseks on kasutatud muid asjaomaseid tooteid (nt komponente või toorainet), mis on juba hõlmatud hoolsuskohustuse täitmise deklaratsiooni või lihtsustatud deklaratsiooniga. Ekspordi puhul määratakse tarneahela hilisema etapi ettevõtja roll kindlaks sellega, et ta ekspordib asjaomast toodet, mis on varem hõlmatud hoolsuskohustuse täitmise deklaratsiooni või lihtsustatud deklaratsiooniga, või ekspordib asjaomast toodet, mille valmistamiseks on kasutatud muid asjaomaseid tooteid (nt komponente või tooraineid), mis on varem hõlmatud hoolsuskohustuse täitmise deklaratsiooni või lihtsustatud deklaratsiooniga.

Näiteks käsitatakse tootmisahela järgmise etapi ettevõtjana šokolaaditootjat, kes ostab kakaoube (HS-kood 1801 00, kuulub kohaldamisalasse) liidu turul ja seejärel toodab šokolaadibatoone (HS-kood 1806, kuulub kohaldamisalasse) ning laseb need liidu turule või ekspordib neid.

Tarneahela hilisema etapi ettevõtjate rolli ja kohustusi on täpsemalt selgitatud eri stsenaariumide abil EUDRi tarneahela infograafikutel ja korduma kippuvates küsimustes.

d) **Kaupleja**

— Artikli 2 punkti 17 kohaselt on **kaupleja** tarneahelas osalev isik, välja arvatud ettevõtja või tarneahela hilisema etapi ettevõtja, kes äritegevuse käigus

— teeb asjaomased tooted turul kättesaadavaks.

Seega on kaupleja mis tahes juriidiline isik, kes ei kuulu ettevõtja või tootmisahela järgmise etapi ettevõtja määratluse alla (vt eespool) ning kes ei lase toodet turule, vaid lihtsalt teeb selle turul kättesaadavaks, nagu on määratletud artikli 2 punktis 18.

Kauplejate rolli ja kohustusi on täpsemalt selgitatud eri stsenaariumide abil EUDRi tarneahela infograafikutel ja korduma kippuvates küsimustes.

3. **JÕUSTUMISKUUPÄEV JA KOHALDAMISE AJAKAVA**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikli 1 lõige 2 – Reguleerimisese ja kohaldamisala; artikkel 37 – Kehtetuks tunnistamine; artikkel 38 – Jõustumine ja kohaldamise alguskuupäev

EUDR jõustus 29. juunil 2023. Enamikku ettevõtjate, tarneahela hilisema etapi ettevõtjate ja kauplejate ning pädevate asutuste kohustusi, sealhulgas neid, mis on sätestatud artiklites 3–13, 16–24 ning 26, 31 ja 32, kohaldatakse alates **30. detsembrist 2026** vastavalt määrusele (EL) 2025/2650 ([7]), millega muudetakse EUDRi sätteid kohaldamise alguskuupäeva kohta.

31. detsembriks 2024 **mikro- või väikeettevõtjana** (kooskõlas direktiivi 2013/34/EL artikli 3 lõike 1 või lõike 2 esimese lõiguga) asutatud ettevõtjate suhtes kohaldatakse artiklites 3–13, 16–24 ning 26, 31 ja 32 sätestatud kohustusi alates **30. juunist 2027**, välja arvatud selliste toodete puhul, mis on loetletud määruse (EL) nr 995/2010 (milles sätestatakse puitu ja puittooteid turule laskvate ettevõtjate kohustused (ELi puidumäärus)) ([8]) lisas. See tähendab, et määruse jõustumise (29. juunil 2023) ja kohaldamise alguse (30. detsembril 2026 ning 31. detsembriks 2024 asutatud väike- või mikroettevõtjate puhul 30. juunil 2027) vahele jääb **üleminekuperiood**, mille jooksul on ettevõtjad ja kauplejad, kes sel ajal lasevad liidu turule, teevad liidu turul kättesaadavaks või ekspordivad liidu turult asjaomaseid saadusi ja tooteid, vabastatud EUDRiga ette nähtud põhikohustustest.

Kõigi saaduste ja nendega seotud asjaomaste toodete (**välja arvatud ELi puidumääruse lisas loetletud puit ja puittooted**) suhtes **kohaldatakse järgmisi eeskirju** (üksikasjalikud selgitused on Korduma kippuvate küsimuste jaotises 9).

— Kui asjaomane saadus või toode lastakse turule asjaomase ettevõtja suhtes kehtiva üleminekuperioodi jooksul, ei kohaldata ettevõtja suhtes EUDRist tulenevaid kohustusi.

— Peale selle ei kohaldata EUDRist tulenevaid kohustusi selliste asjaomaste toodete suhtes, mille tarneahela hilisema etapi ettevõtja või kaupleja laseb turule või teeb turul kättesaadavaks pärast määruse kohaldamise alguskuupäeva ja mis on täielikult valmistatud saadustest või toodetest, mis on turule lastud üleminekuperioodi jooksul. See tähendab, et kohaldamise edasilükkamine **väike- ja mikroettevõtjate** puhul (30. juunini 2027) vabastab EUDRi kohustustest ka tarneahela hilisema etapi ettevõtjad ning kauplejad, kes kauplevad asjaomaste toodetega või nendest valmistatud toodetega, kui nad lasevad asjaomased tooted turule.

— Eespool kirjeldatud juhtudel peavad ettevõtjad koguma üksnes piisavalt veenvad ja kontrollitavad tõendid selle kohta, et asjaomane toode lasti ELi turule esimest korda enne määruse (edasilükatud) kohaldamise algust.

— **Asjaomase saadud toote selliste osade puhul**, mis on toodetud koos muude asjaomaste toodetega, mis lastakse turule alates 30. detsembrist 2026 (või alates 30. juunist 2027 mikro- või väikeettevõtjate puhul), kohaldatakse tooteid turule laskvate ettevõtjate ja tarneahela hilisema etapi ettevõtjate ning kauplejate suhtes määrusest tulenevaid standardkohustusi, olenemata sellest, et mõned muud tooteosad võivad pärineda üleminekuperioodist.

([7]) ELT L, 2025/2650, 23.12.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2025/2650/oj.
([8]) OJ L 295, 12.11.2010, p. 23, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2010/995/oj.

EUDRi artikli 1 lõike 2 kohaselt ei kohaldata määrust juhul, kui asjaomased tooted **on toodetud** enne 29. juunit 2023. Tootmisaeg ja -koht viitavad asjaomase saaduse tootmise kuupäevale ja kohale ning kehtivad nii saaduste kui ka nendest valmistatud toodete kohta. Enamikul juhtudel on tootmiskuupäev saaduse koristamise aeg, välja arvatud **veisetooted**, mille tootmise aeg on veiste sünnikuupäev.

Järgmises tabelis on esitatud õigusaktid, mida kohaldatakse määruse (EL) 2023/1115 kohaldamisalasse kuuluvate asjaomaste toodete suhtes, välja arvatud puidu ja puittoodete suhtes, mis on hõlmatud ELi puidumääruse lisaga.

		Asjaomase saaduse või toote ELi turule laskmise kuupäev	
Asjaomased tooted	Asjaomase saaduse tootmise kuupäev	Enne 30. detsembrit 2026, ning mikro- ja väikeettevõtjate puhul enne 30. juunit 2027	Alates 30. detsembrist 2026 (kaasa arvatud) suurte ja keskmise suurusega ettevõtjate puhul ning alates 30. juunist 2027 (kaasa arvatud) mikro- ja väikeettevõtjate puhul
Määruse (EL) 2023/1115 I lisas loetletud veise-, kakao-, kohvi-, õlipalmi-, kummi- ja sojatooted	Enne 29. juunit 2023	Määrust (EL) 2023/1115 (EUDR) ei kohaldata.	Määrust (EL) 2023/1115 (EUDR) ei kohaldata.
	Alates 29. juunist 2023 (kaasa arvatud)	Määrust (EL) 2023/1115 (EUDR) ei kohaldata.	**Määrust (EL) 2023/1115 (EUDR) kohaldatakse.**
Määruse (EL) 2023/1115 I lisas loetletud puittooted, mida ei ole loetletud määruse (EL) nr 995/2010 (ELi puidumäärus) lisas	Enne 29. juunit 2023	Määrust (EL) 2023/1115 (EUDR) ei kohaldata.	Määrust (EL) 2023/1115 (EUDR) ei kohaldata.
	Alates 29. juunist 2023 (kaasa arvatud)	Määrust (EL) 2023/1115 (EUDR) ei kohaldata.	**Määrust (EL) 2023/1115 (EUDR) kohaldatakse.**

ELi puidumääruse lisaga hõlmatud **puidu ja puittoodete** suhtes kohaldatakse EUDRi artikli 37 lõike 3 kohaselt erieeskirju järgmiselt.

— Puidu ja puittoodete puhul, mis on toodetud (üles töötatud) enne 29. juunit 2023 ning

  — lastud turule enne 30. detsembrit 2026, peavad asjaomased tooted või neist valmistatud tooted vastama ELi puidumääruse eeskirjadele; juhul kui asjaomastest toodetest valmistatud tooted ei ole ELi puidumääruse lisaga hõlmatud, vabastatakse need tooted ELi puidumääruse ja EUDRi nõuete täitmisest;

  — lastud turule ajavahemikus 30. detsembrist 2026 kuni 31. detsembrini 2029: ELi puidumääruse eeskirju kohaldatakse jätkuvalt toodete suhtes, mis on hõlmatud ELi puidumääruse lisaga (vt eespool);

  — lastud turule alates 31. detsembrist 2029, peavad asjaomased tooted või neist valmistatud tooted vastama EUDRi artiklile 3.

— Puidu ja puittoodete puhul, mis on toodetud ajavahemikus 29. juunist 2023 kuni 30. detsembrini 2026 ning

  — lastud turule enne 30. detsembrit 2026, peavad asjaomased tooted või neist valmistatud tooted vastama ELi puidumääruse eeskirjadele; juhul kui asjaomastest toodetest valmistatud tooted ei ole ELi puidumääruse lisaga hõlmatud, vabastatakse need tooted ELi puidumääruse ja EUDRi nõuete täitmisest;

  — lastud turule alates 30. detsembrist 2026, peavad asjaomased tooted või neist valmistatud tooted vastama EUDRile.

— Alates 30. detsembrist 2026 toodetud (üles töötatud) puit ja puittooted peavad vastama EUDRi eeskirjadele.

Järgmises tabelis on esitatud määruse (EL) nr 995/2010 lisaga hõlmatud puittoodete puhul kohaldatavad õigusaktid.

		Asjaomase saaduse või toote ELi turule laskmise kuupäev		
Asjaomased tooted	Tootmise kuupäev	Enne 30. detsembrit 2026	30. detsembrist 2026 (kaasa arvatud) kuni 30. detsembrini 2029 (kaasa arvatud)	Alates 31. detsembrist 2029 (kaasa arvatud)
Määruse (EL) nr 995/2010 (ELi puidumäärus) lisas loetletud puit ja puittooted	Enne 29. juunit 2023	Määrus (EL) nr 995/2010 (ELi puidumäärus)	Määrus (EL) nr 995/2010 (ELi puidumäärus)	**Määrus (EL) 2023/1115 (EUDR)**
	Alates 29. juunist 2023 (kaasa arvatud)	Määrus (EL) nr 995/2010 (ELi puidumäärus)	**Määrus (EL) 2023/1115 (EUDR)**	**Määrus (EL) 2023/1115 (EUDR)**

Selgitav küsimus ja vastus: Kas alates 30. detsembrist 2026 turule lastud pabertoodete kohta, mis on valmistatud puidust, mis on üles töötatud ja turule lastud ajavahemikul 29. juunist 2023 kuni 30. detsembrini 2026, tuleb esitada hoolsuskohustuse täitmise deklaratsioon või lihtsustatud deklaratsioon?

Sellisel juhul peavad ülestöötatud puit ja sellest valmistatud tooted vastama ELi puidumäärusele. Nende puhul ei ole vaja hoolsuskohustuse täitmise deklaratsiooni ega lihtsustatud deklaratsiooni, kuna seda nõuet kohaldatakse EUDRi kohaldamisalasse kuuluvate toodete suhtes.

4. **HOOLSUSKOHUSTUS**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikli 2 punkt 26 – Mõisted; artiklid 4, 4a ja 5 – Ettevõtjate, tarneahela hilisema etapi ettevõtjate ja kauplejate kohustused; artikkel 8 – Hoolsuskohustus; artikkel 9 – Teabele esitatavad nõuded; artikkel 10 – Riskihindamine

Vastavalt artikli 4 lõikele 1 peavad **kõik** ettevõtjad, s.h esmatootjast mikro- või väikeettevõtjad ning ettevõtjad, kelle suhtes kohaldatakse artikliga 13 ette nähtud lihtsustatud hoolsuskohustust, täitma enne asjaomaste toodete turule laskmist või nende eksportimist artikli 8 kohast hoolsuskohustust, et tõendada asjaomaste toodete vastavust artiklile 3. Selleks kehtestavad ettevõtjad kooskõlas artikli 12 lõikega 1 toimingute ja meetmete raamistiku ning ajakohastavad seda (edaspidi „hoolsuskohustuse täitmise süsteem“).

Artiklis 8 sätestatud hoolsuskohustuse nõuete kohaselt peavad ettevõtjad:

— vastavalt artiklitele 8 ja 9 koguma igalt tarnijalt teavet, dokumente ja vajaduse korral andmeid EUDRi kohaldamisalasse kuuluvate asjaomaste toodete (loetletud I lisas) kohta,

— kontrollima ja analüüsima seda teavet koos muu taustteabega ning tegema selle põhjal artikli 10 kohase **riskihindamise** ning

— võtma vastu artikli 11 kohased **riskivähendamisemeetmed**, välja arvatud juhul, kui artikli 10 kohase riskihindamise käigus jõutakse järeldusele, et asjaomaste toodete nõuetele mittevastavuse risk puudub või on üksnes vähene.

Ettevõtjad vastutavad oma äritegevuse põhjaliku kontrollimise ja analüüsimise eest, milleks on vaja koguda artikli 9 kohaste teabele esitatavate nõuete täitmiseks vajalikku teavet, andmeid ja dokumente, analüüsida neid riskihindamise (artikkel 10) raames ja võtta vajaduse korral riskivähendamismeetmeid (artikkel 11), välja arvatud juhul, kui nõuetele mittevastavuse riski hinnatakse väheseks.

Kõik ettevõtjad, sealhulgas esmatootjast mikro- või väikeettevõtjad ja ettevõtjad, kelle suhtes kohaldatakse kooskõlas artikliga 13 lihtsustatud hoolsuskohustust, peavad täitma artikli 9 kohaseid teabele esitatavaid nõudeid.

Ettevõtjad, sealhulgas esmatootjast mikro- või väikeettevõtjad, kes lasevad turule või ekspordivad väikese riskiga riikides toodetud asjaomaseid tooteid ja kelle suhtes kohaldatakse kooskõlas artikliga 13 lihtsustatud hoolsuskohustust, ei pea täitma artiklitest 10 ja 11 tulenevaid kohustusi, et jõuda vähese riskini, välja arvatud juhul, kui ettevõtjad saavad teavet või nad saavad teadlikuks teabest, mis osutab riskile, et asjaomane toode, mida nad kavatsevad turule lasta või eksportida, ei vasta määrusele. Üksikasjalikum teave on esitatud punktides c) ja e).

a) **Riskihindamine ja riski vähendamine (artiklid 10 ja 11)**

Ettevõtjad, kes peavad tegema riskihindamise ja riski vähendamise kooskõlas artiklitega 10 ja 11, peavad täpsustama oma hoolsuskohustuse täitmise süsteemis artikli 10 lõike 2 kohased riskihindamiskriteeriumid, mida nad seoses asjaomaste toodetega, mida nad kavatsevad liidu turule lasta või liidu turult eksportida, arvesse võtavad. Seega tuleb riskihindamiskriteeriume kohandada asjaomastele toodetele, mida ettevõtja kavatseb turule lasta või turult eksportida.

Andmete kogumine ning riskihindamine ja riski vähendamine peavad olema omavahel põhjuslikult seotud ning kajastama ettevõtja äritegevuse ja asjaomaste toodete tarneahelate eripära.

Artikli 10 lõikes 2 on kindlaks määratud täiendav taustteave, mida on vaja riskitaseme hindamiseks, näiteks metsade seisundi kohta tootjariigis.

Kui tooteid valmistatakse mitmest allikast või erinevatest tuvastatud asukohtadest pärit saadustest, tuleb hinnata iga sellise allika või asukoha riski.

Kogutud andmete põhjal tuleb täita täpselt seatud riskianalüüsiülesandeid ning määrata kindlaks riskikategooriad ja nendega seotud vajalikud riskivähendamismeetmed. Ettevõtjad saavad hinnata riskitaset ainult juhtumipõhiselt, kuna see sõltub mitmest tegurist.

Riskihindamiseks on eri võimalusi, kuid ettevõtja peab iga asjaomase toote puhul järgima artikli 10 lõikes 2 loetletud kriteeriume. Sealhulgas tuleks lähtuda järgmistest küsimustest ja kaalutlustest.

— *Kus toode on toodetud?*

Milline on tootjariigile või selle osadele vastavalt artiklile 29 määratud riskitase ([9])? Milline on metsasuse määr ning kuivõrd on levinud metsade degradeerumine või raadamine tootjariigis või selle osades? Kui suurel määral on levinud asjaomase saaduse ebaseaduslik tootmine riigis/selle osades?

— *Millised on tootespetsiifilised riskid?*

EUDRi I lisas loetletud erinevaid asjaomaseid tooteid toodetakse väga erinevalt, ja see mõjutab nõuetele mittevastavuse riski. Näiteks sisaldavad mõned tooted toorainet, mida toodetakse sadades eraldi asuvates tuvastatud asukohtades või mis tootmisel läbivad olulised keemilised või füüsikalised protseduurid.

— *Kas tarneahel on keerukas?*

Vt mõiste „tarneahela keerukus“ selgitus 5. jaos.

— *Kas on märke sellest, et tarneahelasse kuuluva ettevõtte tegevus on ebaseaduslik või seotud raadamise või metsade degradeerumisega?*

Kui asjaomaseid saadusi või tooteid ostetakse ettevõttelt, mille tegevus on ebaseaduslik või seotud raadamise või metsade degradeerumisega, siis on nõuetele mittevastavuse risk suurem. Kas tarneahelasse kuuluvate ettevõtetega seoses on väljendatud põhjendatud kahtlusi vastavalt artiklile 31? Kas mõni tarneahelasse kuuluv ettevõte on rikkunud asjaomaseid seadusi ([10]) ja kas riik on teda nende seaduste rikkumise eest karistanud?

([9]) Pidage silmas, et kui riigile ei ole konkreetset riskitaset määratud, käsitatakse seda standardse riskiga riigina.
([10]) Selliseid, mis on seotud ebaseadusliku tegevuse, raadamise ja metsade degradeerumisega.

— *Kas sertifitseerimisskeemidest või kolmanda isiku poolse tõendamise skeemidest on võimalik saada täiendavat teavet tarneahelasse kuuluvate ettevõtete vastavuse kohta EUDRi nõuetele?*

Kolmanda isiku poolse tõendamise skeemide rolli kohta vt selgitus 10. jaos.

— *Kas asjaomaste toodete tootmisel on järgitud tootjariigi asjakohaseid õigusnorme?*

Tootjariigi asjakohased õigusnormid on määratletud artikli 2 punktis 40. Lisateave seaduslikkuse nõuete kohta on esitatud 6. jaos.

— *Kas tootjariigi ja päritoluriigi või nende osadega on selliseid probleeme nagu korruptsioon, dokumentide ja andmete võltsimise esinemine, õiguskaitse puudumine, rahvusvaheliste inimõiguste rikkumised, relvakonflikt või ÜRO Julgeolekunõukogu või Euroopa Liidu Nõukogu kehtestatud sanktsioonide olemasolu?*

Sellised probleemid võivad vähendada mõne kehtivatele õigusaktidele vastavust tõendava dokumendi usaldusväärsust. Seega tuleks arvesse võtta riigi korruptsioonitaset, äririski näitajaid või muid asjakohaseid näitajaid.

— *Kas tarnija on teinud kättesaadavaks kõik kehtivatele õigusaktidele vastavust tõendavad dokumendid ning kas need on kohe kontrollitavad?*

Kui kõik asjakohased dokumendid on ettevõtjate taotlusel valmis ja kättesaadavad, on tõenäolisem, et tarneahel on hästi kindlaks tehtud ja tarnija on teadlik EUDRi nõuetest.

b) **Vähene risk**

Vähese riski mõistet tuleks mõista kooskõlas artikli 2 punktiga 26, mis tähendab, et artikli 10 kohaselt tehtud tootespetsiifilise ja üldise teabe hindamise põhjal ning vajaduse korral artikli 11 kohaste asjakohaste riskivähendamismeetmete kohaldamise tõttu ei tekita saadused ja tooted kahtlusi selles osas, et need ei vastaks artikli 3 punktile a (raadamisvaba) või b (toodetud seaduslikult kooskõlas tootjariigis kohaldatavate õigusaktidega).

Artikli 10 lõikes 2 esitatud riskihindamiskriteeriumide loetelu ei ole ammendav; ettevõtjad võivad otsustada kohaldada täiendavaid kriteeriume, kui need aitavad kindlaks teha, kui tõenäoline on, et asjaomane saadus või toode on toodetud ebaseaduslikult või ei ole raadamisvaba, või kui need aitavad tõendada seaduslikku või raadamisvaba tootmist.

Kui riskihindamise ja riski vähendamise tulemusena jõutakse järeldusele, et mõne riskikriteeriumi puhul on riskitase märkimisväärne, tuleks toodet pidada märkimisväärse riskiga tooteks, mistõttu ei tohi ettevõtja seda liidu turule lasta ega liidu turult eksportida.

c) **Esmatootjast mikro- või väikeettevõtjate kohustused**

Esmatootjast mikro- või väikeettevõtjad on ettevõtjad, kelle suhtes kohaldatakse artiklis 4a sätestatud lihtsustatud korda.

Hoolsuskohustuse täitmise deklaratsiooni esitamise asemel peavad nad esitama infosüsteemis ainult ühekordse lihtsustatud deklaratsiooni (artikli 4a lõige 2). Samuti võivad nad artikli 9 lõike 1 punktis h nõutud asukohatuvastuse asemel kasutada postiaadressi, tingimusel et see vastab selgelt asjaomase maatüki või veiste puhul ettevõtte geograafilisele asukohale.

Nagu on ette nähtud artikli 12 lõikega 1, kehtestavad mikro- või väikeettevõtjad hoolsuskohustuse täitmiseks vastavalt artiklile 8 toimingute ja meetmete raamistiku ning ajakohastavad seda raamistikku, tagamaks et nende poolt turule lastavad või eksporditavad asjaomased tooted vastavad artiklile 3.

Kuid kuna määratluse kohaselt hangivad esmatootjast mikro- või väikeettevõtjad tooteid üksnes väikese riskiga riigist, ei pea nad tegema artiklitega 10 ja 11 ette nähtud riskihindamist ja -vähendamist, välja arvatud juhul, kui nad saavad asjakohast teavet või nad saavad teadlikuks mis tahes asjakohasest teabest, mis osutab märkimisväärsele riskile, et asjaomased tooted on nõuetele mittevastavad (artikli 4 lõike 4 punkt b ja artikli 13 lõige 2).

See tähendab, et üldiselt seisneb nende hoolsuskohustuse täitmise süsteem teabe kogumises kooskõlas artikliga 9.

d) **Tarneahela hilisema etapi ettevõtjate ja kauplejate kohustused**

Tarneahela hilisema etapi ettevõtjate ja kauplejate suhtes kohaldatavad kohustused on sätestatud määruse artiklis 5. Tarneahela hilisema etapi ettevõtjad ja kauplejad lasevad asjaomased tooted turule, teevad need turul kättesaadavaks või ekspordivad neid üksnes juhul, kui neil on artikli 5 lõikes 3 nõutud teave, eelkõige oma tarnijate ja oma äriklientide isikuandmed ning tarneahela hilisema etapi ettevõtjate või kauplejate puhul, kelle tarnija on ettevõtja, toodetega seotud hoolsuskohustuse täitmise deklaratsioonide viitenumbrid või deklaratsiooni tunnuskood. See tuleneb artikli 4 lõikest 7, mille kohaselt edastavad ettevõtjad tarneahela hilisema etapi ettevõtjatele ja kauplejatele asjaomaste toodetega seotud hoolsuskohustuse täitmise deklaratsioonide viitenumbrid või asjaomaste toodetega seotud deklaratsiooni tunnuskoodi.

Seega ei pea tarneahela hilisema etapi ettevõtjad ja kauplejad hoolsuskohustust ise täitma, nad ei pea esitama hoolsuskohustuse täitmise deklaratsioone ega tegema kindlaks, kas hoolsuskohustus täideti tarneahela eelnevas etapis. Küll aga koguvad ja säilitavad nad teavet, millele on osutatud artikli 5 lõikes 3, ning esitavad taotluse korral selle teabe pädevatele asutustele.

Lisaks registreerivad tarneahela hilisema etapi ettevõtjad ja kauplejad, kes ei ole VKEd, end enne asjaomaste toodete turule laskmist, turul kättesaadavaks tegemist või eksportimist artiklis 33 osutatud infosüsteemis (artikli 5 lõige 2).

Kui tarneahela hilisema etapi ettevõtjatel ja kauplejatel tekib asjakohast uut teavet, sealhulgas põhjendatud kahtlustusi, on neil artikli 5 lõike 5 kohaselt kohustus teatada sellest viivitamata selle liikmesriigi pädevatele asutustele, kus nad asjaomase toote turule lasid või turul kättesaadavaks tegid, ning tarneahela hilisema etapi ettevõtjatele ja kauplejatele, kellele nad asjaomast toodet tarnisid. Eksportimise korral teatavad tarneahela hilisema etapi ettevõtjad sellest tootjariigi pädevale asutusele.

Lisaks peavad tarneahela hilisema etapi ettevõtjad ja kauplejad, kes ei ole VKEd, kindlaks tegema, et hoolsuskohustust täideti ja riski ei tuvastatud või et tuvastatud risk on väheoluline (artikli 5 lõige 6). Nad ei lase asjaomaseid tooteid turule, ei tee neid turul kättesaadavaks ega ekspordi neid, välja arvatud juhul, kui kontrolli käigus selgub, et nõuetele mittevastavuse risk puudub või on väheoluline.

e) **Lihtsustatud hoolsuskohustus, st toodete hankimine väikese riskiga riikidest**

Väikese riskiga riikidest tooteid hankivad ettevõtjad peavad täitma hoolsuskohustust kooskõlas artikliga 8, täitma artikli 9 kohaseid teabele esitatavaid nõudeid ja kehtestama hoolsuskohustuse täitmise süsteemi kooskõlas artikliga 12.

Vastavalt artiklile 13 **ei pea** ettevõtjad täitma artiklites 10 ja 11 sätestatud kohustusi,

i) kui pärast asjaomase tarneahela keerukuse ja

ii) määruse nõuetest kõrvalehoidmise riski või tundmatu päritoluga või suure või standardse riskiga riikidest või nende osadest pärit toodetega segamise riski hindamist

on nad kindlaks teinud, et kõik nende poolt turule lastavad või eksporditavad asjaomased saadused ja tooted on toodetud sellistes riikides või nende osades, mis on artikli 29 ([11]) kohaselt liigitatud väikese riskiga riikideks või nende osadeks.

Artikli 13 kohase lihtsustatud hoolsuskohustuse korral ei ole vaja astuda täiendavaid samme teabe hindamiseks või riski vähendamiseks, välja arvatud juhul, kui teabe kogumise või artiklis 13 nõutud hindamise käigus saavad ettevõtjad teadlikuks asjakohasest uuest teabest, mis osutab riskile, et asjaomane toode, mida nad kavatsevad turule lasta või eksportida, ei vasta määrusele.

Esmatootjast mikro- või väikeettevõtjad ei ole üldiselt kohustatud riskihindamist ja -vähendamist tegema, kuna nad on määratluse kohaselt väikese riskiga riigist tooteid hankivad ettevõtjad, välja arvatud juhul, kui nad saavad asjakohast teavet või nad saavad teadlikuks asjakohasest teabest, mis osutab märkimisväärsele riskile, et asjaomased tooted on nõuetele mittevastavad.

([11]) Vastavalt artikli 29 lõikele 2 esitab komisjon rakendusaktide kaudu loetelu riikidest või nende osadest, kus risk on väike või suur. Riikide loetelu viimane versioon on sätestatud komisjoni rakendusmääruses (EL) 2025/1093.

f) **Koostoime äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi ja sunniviisilise töö määrusega**

Äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiiviga (EL) 2024/1760 ([12]) on kehtestatud ELi ja kolmandate riikide väga suurte ettevõtete kestlikkusalase hoolsuskohustuse üldine horisontaalraamistik. EUDRiga on nähtud ette valdkondlik raadamist käsitlev raamistik seoses teatavate toodete suhtes kehtiva hoolsuskohustuse täitmise teatavate aspektidega. Äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivil ja EUDRil on erinevad kohaldamisalad: kui EUDR on seotud üksustega, kes lasevad asjaomaseid tooteid ELi turule või ekspordivad neid, siis äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi kohaldatakse suurte ELi ja ELi-väliste äriühingute suhtes, mille käive ja töötajate arv ületab teatavat suurust.

Kui EUDRis sätestatud konkreetsed hoolsuskohustuseeskirjad on vastuolus äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi üldeeskirjadega, on EUDRi sätted kui erinorm (*lex specialis*) vastuolu ulatuses ülimuslikud äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi üldeeskirjade (*lex generalis*) suhtes, kuivõrd erinormiga nähakse samal eesmärgil ette ulatuslikumad või konkreetsemad kohustused. See reegel on sätestatud äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi artikli 1 lõikes 3 ja järgib ELi õiguse põhimõtteid, mille kohaselt on sellistel juhtudel erinorm (*lex specialis*) üldnormi (*lex generalis*) suhtes ülimuslik. Äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi kohased äriühingute hoolsuskohustuse üldsuunised avaldatakse 26. juuliks 2027. Äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi kohaldamise alguskuupäev on 26. juuli 2029.

Määrusega, millega keelatakse sunniviisilise töö tulemusena valminud tooted liidu turul (edaspidi „sunniviisilise töö määrus“) ([13]), keelatakse ettevõtjatel lasta liidu turule, teha liidu turul kättesaadavaks või eksportida liidu turult sunniviisilise töö tulemusena valminud tooteid. Kuna seda kohaldatakse kõigile ettevõtjatele, kohaldatakse seda ka EUDRi kohaldamisalasse kuuluvatele ettevõtjatele. Sunniviisilise töö määrusega ei kehtestata ettevõtjatele hoolsuskohustust, kuid muude ELi õigusaktide, näiteks äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi või EUDRi kohaselt nõutavad hoolsuskohustuse protsessid võivad aidata teha kindlaks, tõkestada, leevendada, kaotada või heastada sunniviisilise töö riske ettevõtjate tegevuses ja tarneahelates. Selleks et sunniviisilise töö määrust oleks lihtsam järgida, annab komisjon välja suunised hoolsuskohustuse kohta, et tegeleda sunniviisilise töö ohuga tarneahelates.

5. **MÕISTE „TARNEAHELA KEERUKUS“ SELGITUS**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR– artikkel 8 – Hoolsuskohustus; artikkel 9 – Teabele esitatavad nõuded; artikkel 10 – Riskihindamine; artikkel 11 – Riski vähendamine

„Asjaomase tarneahela keerukus“ on sõnaselgelt nimetatud riskihindamisekriteeriumina EUDRi artikli 10 lõike 2 punktis i ning omab seega tähtsust hoolsuskohustuse täitmisega kaasnevate riskihindamise ja riski vähendamise seisukohast. See on üks paljudest hoolsuskohustuse täitmiseks tehtava riskihindamise ja riski vähendamise kriteeriumidest, mis on sätestatud artiklites 10 ja 11.

Selle kriteeriumi aluseks on asjaolu, et asjaomaste toodete päritolu väljaselgitamine kuni tootjariigini ja maatükkideni, kus asjaomased saadused toodeti, võib olla keerulisem, kui tarneahel on keerukas, ning seetõttu on nõuetele mittevastavuse risk suurem. Asjakohase teabe ja andmete järjekindlusetus ning probleemid vajaliku teabe hankimisel tarneahela eri etappides võivad suurendada riski, et tarneahelasse satuvad nõuetele mittevastavad saadused või tooted. Põhiküsimus on see, kuivõrd on võimalik välja selgitada asjaomases tootes kasutatud asjaomaste saaduste päritolu kuni maatükkideni, kus need toodeti.

Nõuetele mittevastavuse risk suureneb, kui tarneahela keerukus raskendab EUDRi artikli 9 lõike 1 ja artikli 10 lõike 2 kohaselt nõutava teabe kindlakstegemist. Kui tarneahelas on väljaselgitamata etappe või leitakse midagi muud, mis viitab nõuetele mittevastavusele, siis võidakse jõuda järeldusele, et risk on märkimisväärne.

([12]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1760, mis käsitleb äriühingute kestlikkusalast hoolsuskohustust ja millega muudetakse direktiivi (EL) 2019/1937 ning määrust (EL) 2023/2859 (ELT L, 2024/1760, 5.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. veebruari 2026. aasta direktiiviga (EL) 2026/470, millega muudetakse direktiive 2006/43/EÜ, 2013/34/EL, (EL) 2022/2464 ja (EL) 2024/1760 seoses teatavate äriühingute kestlikkusaruandluse ja hoolsuskohustuse nõuetega (ELT L, 2026/470, 26.2.2026, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2026/470/oj).

([13]) Määrus (EL) 2024/3015, millega keelatakse sunniviisilise töö tulemusena valminud tooted liidu turul (ELT L, 2024/3015, 12.12.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/3015/oj).

Tarneahel muutub keerukamaks, kui tootjariigis asuvate maatükkide ning ettevõtja vahel on arvukalt töötlejaid ja vahendajaid. Samuti võib tarneahel muutuda keerukamaks, kui uue asjaomase toote valmistamiseks kasutatakse rohkem kui üht asjaomast toodet või kui asjaomaseid saadusi hangitakse mitmest tootjariigist. Teisest küljest on lühikeste tarneahelate puhul tõenäoliselt lihtsam täita hoolsuskohustust ja eelkõige artikli 13 kohase lihtsustatud hoolsuskohustuse korral võib selline tarneahel olla üks tegur, mis aitab tõendada, et määruse sätete järgimisest kõrvalehoidmise risk on väike.

Tarneahela keerukuse hindamiseks võivad ettevõtjad kasutada liidu turule lastavate, seal kättesaadavaks tehtavate või sealt eksporditavate asjaomaste toodete kohta järgmisi küsimusi (loetelu ei ole ammendav).

— Kas enne konkreetse asjaomase toote laskmist liidu turule, seal kättesaadavaks tegemist või sealt eksportimist oli tarneahelas mitu töötlejat ja/või etappi?

— Kas asjaomane toode sisaldab asjaomaseid saadusi, mida hangitakse mitmelt maatükilt ja/või mitmest tootjariigist?

— Kas asjaomane toode on kõrgtöödeldud toode (mis võib ise sisaldada mitut muud asjaomast toodet)?

— Mis puutub puitu, siis kas:

  — asjaomane toode koosneb rohkem kui ühest puuliigist?

  — puidu ja/või puittoodetega on kaubeldud rohkem kui ühes riigis?

  — asjaomaseid töödeldud tooteid on enne liidu turule laskmist, seal kättesaadavaks tegemist või sealt eksportimist töödeldud kolmandates riikides või kas need on toodetud kolmandates riikides?

6. **SEADUSLIKKUS**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikli 2 punkt 40 – Mõisted; artikli 3 punkt b – Keeld

Vastavalt EUDRi artiklile 3 võib asjaomaseid saadusi ja tooteid lasta turule, seal kättesaadavaks teha ja sealt eksportida üksnes juhul, kui on täidetud **kõik** järgmised tingimused:

a) need on raadamisvabad;

b) **nende tootmisel on järgitud tootjariigi asjakohaseid õigusnorme ning**

c) need on hõlmatud hoolsuskohustuse täitmise deklaratsiooni või lihtsustatud deklaratsiooniga.

Asjaomased tooted peavad **vastama individuaalselt ja eraldi kõigile kolmele kriteeriumile**; vastasel juhul ei tohi ettevõtjad neid turule lasta või eksportida.

a) **Tootjariigi asjakohased õigusnormid**

Kui on vaja teha kindlaks, kas asjaomase saaduse või toote tootmisel on järgitud tootjariigi asjakohaseid õigusnorme, võetakse aluseks selle riigi õigusaktid, mille asjaomastel maatükkidel saadus, või asjaomase toote puhul selles sisalduv saadus, on kasvatatud, korjatud, varutud või viljeldud või mille ettevõtetes on veised kasvatatud.

EUDRis on kasutatud paindlikku lähenemisviisi, st et on loetletud mitu õigusloomevaldkonda, kuid jäetud täpsustamata konkreetsed seadused, kuna need erinevad riigiti ja võivad muutuda. EUDRi artikli 2 punkti 40 kohaselt on asjakohased siiski ainult need õigusnormid, milles käsitletakse **tootmispiirkonna õiguslikku seisundit**. See tähendab, et EUDRi artikli 3 punktis b sätestatud seaduslikkuse nõude seisukohast ei määra õigusaktide asjakohasust üldjuhul kindlaks see, et neid võidakse üldiselt kohaldada saaduste tootmise ajal või asjaomaste toodete ja saaduste tarneahelate suhtes, vaid asjaolu, et need õigusaktid mõjutavad konkreetselt saaduste tootmise piirkonna õiguslikku seisundit.

Peale selle tuleb EUDRi artikli 2 punkti 40 tõlgendamisel silmas pidada artikli 1 lõike 1 punktides a ja b määrusele seatud eesmärke, mis tähendab, et õigusaktid on asjakohased ka siis, kui nende sisu on otseselt seotud raadamise ja metsade degradeerumise peatamisega, võttes arvesse liidu kohustust võidelda kliimamuutuste ja elurikkuse kadumise vastu.

Artikli 2 punkti 40 alapunktides a–h selgitatakse täpsemalt, millised on asjakohased õigusaktid. Järgmisena on toodud mõned konkreetsed iseloomustavad näited, mis aga ei hõlma kogu valdkonda:

— *maakasutusõigus*, sealhulgas seadused, mis käsitlevad saagikoristust ja maal tootmist või maa majandamist; näiteks

  — maa, eelkõige põllumajandusmaa ja metsade üleandmist käsitlevad õigusaktid,

  — maarenditehinguid käsitlevad õigusaktid;

— *keskkonnakaitse*. Seos eesmärgiga peatada raadamine ja metsade degradeerumine, vähendada kasvuhoonegaaside heidet või kaitsta elurikkust on olemas näiteks järgmistes valdkondades:

  — kaitsealasid käsitlevad õigusaktid,

  — looduskaitset ja looduse taastamist käsitlevad õigusaktid,

  — loodulike liikide ja elurikkuse kaitset ja säilitamist käsitlevad õigusaktid,

  — ohustatud liike käsitlevad õigusaktid,

  — maa arendamist käsitlevad õigusaktid;

— *metsaga seotud õigusnormid, sealhulgas metsamajandamist ja elurikkuse säilitamist käsitlevad õigusnormid, kui need on otseselt seotud puidu varumisega*, näiteks:

  — metsade kaitset ja säilitamist ning metsade kestlikku majandamist käsitlevad õigusaktid,

  — raadamisvastased õigusaktid,

  — õigus töötada üles puitu seadusega kindlaks määratud piirides;

— *kolmandate isikute õigused*, sealhulgas kasutus- ja valdusõigused, mida asjaomaste saaduste ja toodete tootmine mõjutab, ning põlisrahvaste ja kohalike kogukondade traditsioonilised maakasutusõigused; see võib hõlmata näiteks kinnisvara või kasutusvaldusega seotud õigusi;

— *töötajate õigused* ja *rahvusvahelise õigusega kaitstud inimõigused*, mida kohaldatakse kas nende inimeste suhtes, kes viibivad asjaomaste saaduste tootmise piirkonnas, kuivõrd see on asjakohane EUDRi artikli 1 lõikes 1 kehtestatud eesmärkide seisukohast, või nende inimeste suhtes, kellel on õigus asjaomaste saaduste või toodete tootmise piirkonnale, sealhulgas põlisrahvaste ja kohalike kogukondade õigused, kui need on kohaldatavad või asjakohastes riigisisestes õigusaktides sätestatud; näiteks õigused maale, territooriumidele ja ressurssidele, omandiõigused ning õigused, mis on seotud põlisrahvaste ja riikide vaheliste lepingute, kokkulepete ja muude konstruktiivsete lepetega;

— *eelneva vabatahtliku ja teadva nõusoleku põhimõte, sealhulgas nagu on sätestatud põlisrahvaste õiguste ÜRO deklaratsioonis*. Täiendavaid suuniseid eelneva vabatahtliku ja teadva nõusoleku põhimõtte kohaldamise kohta võib saada näiteks ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo veebisaidilt, kus märgitakse, et riikide eesmärgiks peab olema saada konsulteerimise kaudu nõusolek, enne kui võetakse ükskõik milline järgmistest meetmetest:

  — selliste projektide elluviimine, mis mõjutavad põlisrahvaste õigusi maale, territooriumile ja ressurssidele, sealhulgas kaevandamine ja ressursside muul viisil kasutamine,

  — põlisrahvaste ümberpaigutamine oma maalt või territooriumilt mujale,

  — maa tagastamine või muu asjakohane heastamine, kui maa on konfiskeeritud, ära võetud, hõivatud või kahjustatud ilma seda omanud põlisrahvaste vaba, eelneva ja teadva nõusolekuta;

— *maksualased, korruptsioonivastase võitluse alased ning kaubandus- ja tollialased õigusnormid*.

— Liidu turule sisenevate või sealt väljuvate asjaomaste toodete tarneahelate suhtes kohaldatavad õigusaktid, kui neil on konkreetne seos määruse eesmärkidega, või kaubandus- ja tolliseadused, kui need käsitlevad konkreetselt põllumajandus- või puidutootmissektorit.

Komisjon kavatseb 2026. aasta detsembriks luua asjakohaste õigusaktide hoidla, mis võimaldab tootjariikidel esitada asjakohaste õigusaktide loetelu vastavalt artikli 2 punktile 40. Ettevõtjad võivad hoidlat kasutada, et aidata täita artikli 9 lõike 1 punkti h kohaseid teabele esitatavaid nõudeid.

b) **Seaduslikkusega seotud hoolsuskohustus**

Ettevõtjad peavad olema teadlikud sellest, missugused tootmispiirkonna õiguslikku seisundit käsitlevad õigusnormid kehtivad igas riigis, kust nad tooteid hangivad. Asjakohaste õigusnormide hulka võivad muu hulgas kuuluda järgmised:

— riiklikud ja piirkondlikud seadused, sealhulgas asjakohased teisesed õigusaktid, ning

— rahvusvaheline õigus, sealhulgas mitme- ja kahepoolsed lepingud ja kokkulepped, mida kodifitseerituna ja vastavalt rakendatuna kohaldatakse riigisiseses õiguses.

EUDRi artikli 9 lõike 1 punkti h kohaselt tuleb hoolsuskohustuse täitmise osana koguda teavet, sealhulgas dokumente ja andmeid, mis tõendavad vastavust tootjariigis kohaldatavatele õigusaktidele. Lõike 1 punktis h on täpsustatud, et selline teave peab olema piisavalt tõendav ja kontrollitav.

Sellega seoses sõltub kogutava teabe laad ja ulatus konkreetsest tarneahelast, tootmispiirkonnast ja tootjariigist. Ettevõtjad võivad vastavalt allpool loetletule kasutada mitmesuguseid usaldusväärseid teabeallikaid, mis tervikuna vaadates võimaldavad põhjendatult järeldada, et asjaomased saadused on toodetud kooskõlas tootjariigi asjakohaste õigusnormidega. Vastavalt artikli 9 lõikele 2 teeb ettevõtja käesoleva punkti kohaselt kogutud teabe, dokumendid ja andmed taotluse korral pädevatele asutustele kättesaadavaks. Selleks et hõlbustada nõuete täitmise tagamist, peaksid ettevõtjad suutma selgitada teatavate dokumentide olemasolu ja teiste puudumist.

Prioriteediks tuleks seada põhjalik tõendite kogumine selliste tarneahelate, tootmispiirkondade ja tootjariikide kohta, mille puhul ettevõtjale kättesaadava teabe esialgne uurimine näitab, et artikli 3 punktis b kehtestatud nõudele mittevastavuse risk on suurem. Seevastu ei tohiks ettevõtjatelt nõuda põhjalikku andmete kogumist nende tarneahelate, tootmispiirkondade ja tootjariikide kohta, mille puhul kättesaadava teabe esialgne uurimine näitab, et artikli 3 punktiga b kehtestatud nõudele mittevastavuse oht on vähene. Näiteks ei tohiks neilt nõuda, et nad koguksid süstemaatiliselt põhjalikke juriidilisi dokumente iga üksiku maatüki kohta, hangiksid konkreetset liiki dokumente, näiteks üksikuid maaomandiõiguse tõendeid, või koostaksid ammendava loetelu kõigist potentsiaalselt asjakohastest seadustest, juriidilistest dokumentidest või andmetest.

Ettevõtjale kättesaadav esialgne teave võib hõlmata sellist avalikult kättesaadavat teavet ja muud teavet tootmispiirkonna või asjaomase tarneahela kohta, millest ettevõtja on teadlik enne hoolsuskohustuse täitmist. Selles etapis võib ettevõtja eelkõige võtta arvesse riigile EURDi artikli 29 kohaselt määratud riskikategooriat ning asjakohasel juhul rahvusvaheliste organisatsioonide avaldatud teavet, näiteks Maailmapanga ülemaailmseid juhtimisnäitajaid, ning avalikke aruandeid tootjariigi või tootmispiirkonna või asjaomaste saaduste tootmisega seotud asjakohaste tarneahelate kohta.

Dokumentide või muu teabe kogumise kohustus sõltub riikide erinevatest õiguskordadest. Seepärast tuleks kohustust mõista nii, et vastavalt asjaoludele hõlmab see järgmist:

— riikide ametiasutuste väljastatud ametlikud dokumendid, näiteks haldusload, mis on saadud näiteks riikide ametiasutuste loodud ja hallatavate ametlike registrite ja platvormide kaudu,

— dokumendid, mis tõendavad lepingulisi kohustusi, sealhulgas põlisrahvastega või kohalike kogukondadega sõlmitud lepingud ja kokkulepped,

— täiendav teave, mille on välja andnud avaliku ja erasektori sertifitseerimisskeemid või muud kolmanda isiku poolt tõendatud skeemid,

— kohtuotsused,

— mõjuhinnangud, majandamiskavad, keskkonnaauditi aruanded.

See hõlmab teavet kokkulepete kohta, mis annavad õiguse kasutada asjaomast maad asjaomase saaduse tootmiseks. See, kas on vaja maaomandiõigust tõendavaid või muid kokkuleppedokumente, sõltub riigisisestest õigusaktidest. Kui riigisisese õiguse kohaselt ei nõuta maaomandiõiguse omamist põllumajandustoodete tootmiseks ja turustamiseks, ei ole seda vaja ka EUDRi alusel.

Kasulikud võivad olla ka järgmised täiendavad dokumendid:

— ettevõtte tegevuspõhimõtteid ja -juhendit sisaldavad dokumendid,

— asjaomaste saaduste tootjate koostatud vabatahtlik deklaratsioon, milles tootja kinnitab, et toode on toodetud kooskõlas tootjariigi õigusaktidega,

— sotsiaalse vastutuse kokkulepped erasektori osaliste ja kolmandast isikust õigusteomajate vahel,

— konkreetsed aruanded valduste ja õigustega seotud nõuete ja vastuolude kohta.

Teavet, sealhulgas dokumente ja andmeid, võib koguda paberkandjal või elektrooniliselt.

Oluline on märkida, et teavet, sealhulgas dokumente ja andmeid, tuleb koguda EUDRi artikli 9 lõike 1 punkti h alusel ka riskihindamise eesmärgil (määruse artikkel 10) ning kogumist ei tohiks käsitada eraldiseisva nõudena, välja arvatud juhul, kui toodet hangitakse üksnes väikese riskiga riikidest või nende osadest. Kui ettevõtjad hangivad tooteid ainult väikese riskiga riikidest või nende osadest, peavad nad vastavalt EUDRi artiklile 13 tegema riskihindamise kirjeldamiseks järgmised toimingud üksnes juhul, kui nad saavad teavet või nad saavad teadlikuks teabest, mis osutab nõuetele mittevastavuse riskile või nõuete täitmisest kõrvalehoidmise riskile.

Vastavalt määruse artikli 10 lõikele 1 tuleb kogutud teavet hinnata tervikuna, et tagada jälgitavus ja nõuetele vastavus kogu tarneahelas. Kogu teavet tuleb analüüsida ja kontrollida, mis tähendab, et ettevõtjad peavad suutma hinnata kogutud dokumentide sisu ja usaldusväärsust ning mõista seoseid eri dokumentides sisalduva teabe vahel. Tavaliselt peaks ettevõtja hindamise käigus kontrollima järgmist:

— kas eri dokumendid on omavahel ja muu olemasoleva teabega kooskõlas,

— mida iga dokument täpsemalt tõendab,

— millisel süsteemil (nt ametiasutuste tehtav kontroll, sõltumatu audit jne) dokument põhineb,

— kas dokument on usaldusväärne ja kehtiv, st kui suur on tõenäosus, et see on võltsitud või ebaseaduslikult väljastatud.

Ettevõtjad peaksid sõltuvalt oma hinnangust tootjariigi üldisele olukorrale võtma asjakohaseid meetmeid veendumaks, et need dokumendid on ehtsad. Seoses sellega peaks ettevõtja võtma arvesse ka korruptsiooniohtu (nt altkäemaksu andmine, kokkumäng või pettus). Teave riigi või selle piirkonna korruptsioonitaseme kohta on üldiselt saadaval eri allikatest, näiteks on olemas Transparency Internationali korruptsioonitajuindeks või muud samalaadsed rahvusvaheliselt tunnustatud indeksid või muu asjakohane teave ([14]).

Kui korruptsioonitaset peetakse kõrgeks, võib järeldada, et dokumente ei saa pidada usaldusväärseks ja võib olla vaja täiendavat kontrollimist. Sel juhul on vaja dokumente eriti hoolikalt kontrollida, sest võib olla põhjust kahelda nende usaldusväärsuses.

Lisaks rahvusvaheliselt tunnustatud indeksite kasutamisele võivad ettevõtjad kontrollida tingimuste ja nõrkade kohtade loetelusid, sealhulgas varasemaid tõendeid korruptiivse tegevuse kohta, mis viitab suuremale riskile ning eeldab seega põhjalikumat kontrolli. Lisatõendite allikaks võivad olla näiteks kolmanda isiku poolt tõendatud skeemid (vt käesoleva juhendi 10. jagu), sõltumatud või ise tehtavad auditid või asjaomaste toodete jälgimine tehnoloogiliste meetodite / ekspertiisimeetoditega, mille abil saab paljastada märke korruptsioonist või ebaseaduslikust tegevusest.

([14]) Selliste indeksite kasutamise kohta vt ka komisjoni 12. veebruari 2016. aasta teatise C(2016) 755 (final) (juhenddokument ELi puidumääruse kohta) 4. peatükk.

Ettevõtjatepoolset hoolsuskohustuse täitmist ja pädevate asutuste toiminguid määruse täitmise tagamiseks võidakse toetada andmeanalüütika ja tehisintellektipõhiste vahenditega, mida kasutatakse prioriseerimiseks, dokumentide järjepidevuse kontrollimiseks ja võimalike kõrvalekallete esiletoomiseks. Olenemata selliste digivahendite kasutamisest jääb lõplik vastutus nõuete täitmise eest siiski ettevõtjatele ja pädevatele asutustele.

7. **TOOTE MÄÄRATLUS**

a) **Selgitus – pakendid ja pakkematerjalid**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikkel 2 – Mõisted; EUDRi I lisa

EUDRi I lisas on esitatud asjaomaste saaduste ja toodete loetelu selliselt, nagu need on klassifitseeritud nõukogu määruse (EMÜ) nr 2658/87 ([15]) I lisas esitatud kombineeritud nomenklatuuris.

Kaupade kirjeldamise ja kodeerimise harmoneeritud süsteemi (HS) kood 4819 hõlmab järgmist: *karbid, kastid, kotid jm pakendid paberist, papist, tselluloosvatist või tsellulooskiudkangast; dokumendivutlarid, kirjaalused jms paberist või papist kontori-, kaupluse- jm tarbed*.

— Kui mõni eespool nimetatud toodetest lastakse turule või seda eksporditakse iseseisva tootena, mitte teise toote pakendina, *kuulub* see EUDRi kohaldamisalasse ja seega kohaldatakse määruses sätestatud kohustusi.

— Kui HS-koodi 4819 alla klassifitseeritud pakkematerjali või pakendeid kasutatakse mõne muu toote toestamiseks, kaitsmiseks või kandmiseks, siis selle toote suhtes määrust *ei* kohaldata.

HS- kood 4415 hõlmab järgmist: *puidust pakk-kastid, karbid, salved, trumlid jms puitpakendid; puidust kaablitrumlid; puitalused, äärtega puitalused jms kaubaalused; kaubaaluste puidust ääred*.

— Kui mõni eespool nimetatud toodetest lastakse turule või seda eksporditakse iseseisva tootena, *kuulub* see EUDRi kohaldamisalasse ja seega kohaldatakse määruses sätestatud kohustusi.

— HS-koodi 4415 alla kuuluvad ja turule lastavad tooted, mida kasutatakse *üksnes* pakkematerjalina või pakenditena muude turule lastavate toodete toestamiseks, kaitsmiseks või kandmiseks, EUDRi kohaldamisalasse *ei* kuulu.

Samad kaalutlused pakkematerjalide kohta kehtivad ka HS-koodide 4401, 4405, 4416 puhul.

Nende kategooriate puhul eristatakse täiendavalt ühelt poolt ühekordselt kasutatavaid pakkematerjale ja pakendeid ning teiselt poolt pakkematerjale ja pakendeid, mis ilmselgelt sobivad korduskasutuseks.

— EUDR ei hõlma ühekordselt kasutatavaid pakkematerjale ja pakendeid, mida kasutatakse üksnes teiste turul kättesaadavaks tehtavate või eksporditavate toodete toestamiseks, kaitsmiseks või kandmiseks ja mida esitatakse koos nende toodetega, juhul kui neid pakkematerjale ja pakendeid kasutatakse sel eesmärgil.

— Pakkematerjalid ja pakendid, mis ilmselgelt sobivad korduskasutuseks ja mida kasutatakse üksnes teiste turul kättesaadavaks tehtavate või eksporditavate toodete toestamiseks, kaitsmiseks või kandmiseks, ei ole EUDRiga hõlmatud alates hetkest, mil neid sel otstarbel kasutatakse, ja edaspidi. Näiteks ei kuuluks EUDRi kohaldamisalasse kaubaalused, kui need tehakse uuesti turul kättesaadavaks või eksporditakse pärast seda, kui neid on kasutatud mõne muu toote toestamiseks, kaitsmiseks või kandmiseks.

([15]) Nõukogu 23. juuli 1987. aasta määrus (EMÜ) nr 2658/87 tariifi- ja statistikanomenklatuuri ning ühise tollitariifistiku kohta (EÜT L 256, 7.9.1987, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1987/2658/oj).

Täpsemalt oleks vaja teha vahet pakenditel, mis annavad tootele selle „iseloomulikud omadused“, ja pakenditel, mis on vormitud ja kohandatud konkreetse toote järgi, kuid ei moodusta toote lahutamatut osa. Neid erinevusi on selgitatud määruse (EMÜ) nr 2658/87 kombineeritud nomenklatuuri ([16]) tõlgendamise 5. üldreeglis ning allpool on toodud sellekohaseid näiteid. Pakenditele, mis annavad tootele selle „iseloomulikud omadused“, on antud oma HS-kood ja need klassifitseeritakse eraldi tootest, mida nad sisaldavad, ning kõnealused pakendid kuuluvad määruse kohaldamisalasse, samas kui pakendid, mis on spetsiaalselt vormitud või kohandatud sisaldama konkreetseid tooteid ja millele on antud neis sisalduva toote HS-kood, ei kuulu määruse kohaldamisalasse, kui need pakendid sobivad pikaajaliseks kasutamiseks, esitatakse koos toodetega, mille jaoks need on ette nähtud ja millega koos neid tavaliselt müüakse (üldreegel 5a). Tavalised pakkematerjalid ja pakendid ([7]), mida esitatakse koos nende sees oleva kaubaga, peavad olema klassifitseeritud koos selle kaubaga, kui neid pakendeid kasutatakse tavapäraselt selliste kaupade pakkimiseks, st need pakendid ei kuulu määruse kohaldamisalasse (üldreegel 5b). Paberit või muid pakkematerjale tuleks käsitada toote lahutamatu osana, kui selle eesmärk on toodet kaitsta, kanda või transportida.

Need täiendavad eristused hõlmavad ilmselt siiski vaid väikest osa määruse kohaldamisalasse kuuluvatest toodetest.

Kokkuvõttes kuuluvad määruse kohaldamisalasse järgmised tooted:

— pakkematerjal või pakendid, mis on lastud turule või tehtud turul kättesaadavaks või eksporditud iseseisva tootena;

— pakendid, mis annavad tootele selle iseloomlikud omadused.

Määruse kohaldamisalasse ei kuulu järgmised tooted:

— koos kaubaga esitatavad ühekordselt kasutatavad pakkematerjalid ja pakendid, mida kasutatakse üksnes teise toote toestamiseks, kaitsmiseks või kandmiseks;

— koos kaubaga esitatav ilmselgelt korduvkasutuseks sobivad pakkematerjalid ja pakendid, mida kasutatakse üksnes teise toote toestamiseks, kaitsmiseks või kandmiseks, alates hetkest, mil neid sel otstarbel kasutatakse.

b) **Selgitus – jäätmed ning taaskasutatud ja ringlussevõetud tooted**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – põhjendus 40; EUDRi I lisa; direktiiv 2008/98/EÜ – artikli 3 punkt 1

Ettevõtjad, tarneahela hilisema etapi ettevõtjad ja kauplejad võivad oma majandustegevuse käigus käidelda kasutatud tooteid, mis on oma olelusringi läbinud ja mis muidu kõrvaldataks jäätmetena. Jäätmed on ained või esemed, mille nende valdaja ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama (direktiivi 2008/98/EÜ artikli 3 punkt 1). Sellised tooted EUDRi kohaldamisalasse ei kuulu. See tähendab, et kirjeldatud juhul on ettevõtjad, tarneahela hilisema etapi ettevõtjad ja kauplejad vabastatud EUDRist tulenevatest kohustustest.

Seda erandit kohaldatakse kaupade suhtes, mis on täielikult toodetud materjalist, mis on oma olelusringi läbinud ja mis muudel juhtudel visataks ära jäätmetena (nt lammutatud hoonetest saadud puit või kohviubade kestadest valmistatud kaubad).

Seda erandit **ei kohaldata** sellise tootmisprotsessi kõrvalsaaduste suhtes, milles kasutatakse materjali, mis ei ole jäätmed, st tegemist ei ole aine ega esemega, mille nende valdaja ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama.

Praktilise kasutamise juhtumeid selgitavad järgmised küsimused ja vastused.

1. küsimus: kas määrus kehtib ka saeveskis kõrvalsaadusena toodetud hakkpuidu ja saepuru kohta?

Jah, need kuuluvad HS-koodi 4401 alla, mille suhtes EUDRi kohaldatakse. Seda seetõttu, et hakkpuitu ja saepuru võib kasutada küttepuiduna ning seega ei ole need oma olelusringi täielikult läbinud. Erandiks on hakkpuit/saepuru, mida kasutatakse üksnes pakkematerjalina mõne muu toote toestamiseks, kaitsmiseks või kandmiseks.

([16]) Euroopa Liidu kombineeritud nomenklatuuri selgitavad märkused (ELT C 119, 29.3.2019, lk 1).

2. küsimus: kas määrus kehtib majade lammutamisel saadud puidust valmistatud mööbli kohta?

Ei, kui need tooted on valmistatud täielikult materjalist, mis on oma olelusringi läbinud ja mis muidu oleks jäätmetena ära visatud, siis määrus nende suhtes ei kehti. Kui aga tooted sisaldavad mingilgi määral muud kui ringlussevõetud materjali, kehtib määrus selle tooteosa suhtes.

3. küsimus: kas määrus kehtib ringlusse või taaskasutusse võetud materjalist valmistatud toodete suhtes?

Ei, kui asjaomased tooted on täielikult valmistatud ringlussevõetud materjalist, siis EUDR nende suhtes ei kehti. Kui aga asjaomased tooted sisaldavad mis tahes koguses muud kui ringlusse või taaskasutusse võetud materjali, kohaldatakse määrust selle koguse suhtes, näiteks värske paberimassi kasutamine paberi tootmiseks ja puidu kasutamine kaubaaluste parandamiseks.

4. küsimus: kas määrus kehtib tühjadest viljakobaratest või palmituumakestadest valmistatud küttepelletite suhtes?

Jah, kui tühjad viljakobarad ja palmituumakestad, isegi pelleti kujul, on klassifitseeritud palmiõli ekstraheerimisel tekkivateks tahketeks kõrvalsaadusteks, kuuluvad, nendest toodetud küttepelletid EUDRi I lisas esitatud HS-koodi 2306 60 alla. Määrust ei kohaldata selliste küttepelletite suhtes, mis on täielikult valmistatud jäätmeteks liigitatud materjalidest.

5. küsimus: kas määrus kehtib tualett-tarvetes või väetistes kasutatava kohvipuru suhtes?

Ei, kui tegemist on näiteks kohvikus tekkivate jäätmetega, mis vastasel juhul oleks ära visatud.

6. küsimus: Kas määrust kohaldatakse taastatud (protekteeritud) rehvide mantlite või põhimike suhtes?

Kasutatud rehvimantlid ja põhimikud, mida tavaliselt kasutatakse rehvide taastamiseks, ei kuulu määruse kohaldamisalasse, samas kui taastatud rehvid kuuluvad määruse kohaldamisalasse üksnes seoses põhimikele ja rehvimantlitele paigaldatava uue kummist turvisega.

7. küsimus: kas EUDR kehtib selle kohaldamisalasse kuuluvate asjaomaste toodete suhtes, kui need on toodetud mitteasjaomastest saadustest?

Määrust ei kohaldata selliste toodete suhtes, mis on valmistatud mitteasjaomastest saadustest, isegi kui need tooted esinevad kombineeritud nomenklatuuris sama klassifikatsiooni all kui asjaomastest saadustest valmistatud asjaomased tooted. Määrust kohaldatakse üksnes asjaomastest saadustest valmistatud asjaomaste toodete suhtes.

See on nii näiteks järgmistel juhtudel:

i) perekonda *Bos* ja selle alamperekondadesse kuuluvad veised: HSi alamrubriikidesse 0102 21 ja 0102 29 kuuluvad *Bos, Bibos, Novibos* ja *Poephagus* kuuluvad EUDRi kohaldamisalasse, samal ajal kui pühvlid (*Syncerus genus*) või piisonid (*Bison genus*) või muud elusveised EUDRi kohaldamisalasse ei kuulu;

ii) õlipalmist *Elaeis* spp. (sealhulgas aafrika õlipalm *Elaeis guineensis*) saadud palmiõli kuulub EUDRi kohaldamisalasse, kuid perekonna *Attalea* liikidest (sealhulgas *Attalea speciosa)* saadud babassupalmiõli ja muudest õlipalmiliikidest saadud muu taimeõli EUDRi kohaldamisalasse ei kuulu;

iii) brasiilia kautšukipuust *Hevea brasiliensis* saadud kautšuk kuulub EUDRi kohaldamisalasse, kuid muudest liikidest toodetud balaata, gutapertš, guajuula, tšikle jms looduslikud kummivaigud sinna ei kuulu, samuti ei kuulu sinna sünteetilised kummitooted;

iv) puittooted kuuluvad kohaldamisalasse, kuid rotangist, bambusest ja muust puitmaterjalist valmistatud tooted EUDRi kohaldamisalasse ei kuulu.

8. **HOOLSUSKOHUSTUSE TÄITMISE SÜSTEEMI KORRAPÄRANE HALDAMINE**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikkel 12 – Hoolsuskohustuse täitmise süsteemide kehtestamine ja haldamine, aruandlus ja andmete registreerimine

Hoolsuskohustuse täitmiseks vastavalt artiklile 8 peavad ettevõtjad, sealhulgas esmatootjast mikro- või väikeettevõtjad, kehtestama dokumenteerimis-, analüüsi-, kontrolli- ja aruandlusmenetluste ja -meetmete raamistiku (edaspidi „hoolsuskohustuse täitmise süsteem“) ning seda ajakohastama. EUDRi kohase hoolsuskohustuse täitmise eesmärk on saavutada nõutav tulemus tõendite esitamisega selle kohta, et ettevõtete tegevuses järgitakse järjekindlaid protsesse. On oluline, et vastavalt artikli 12 lõikele 2 **vaatab ettevõtja hoolsuskohustuse täitmise süsteemi läbi vähemalt kord aastas**, tagamaks et vastutavad isikud järgivad neile ette kirjutatud menetlusi, et kehtestatud protsessid on tõhusad ja et saavutatakse vajalikud tulemused. Ettevõtjad peaksid hoolsuskohustuse täitmise süsteemi ajakohastama ka siis, kui läbivaatamise käigus või mõnel muul ajal saavad nad teadlikuks uutest arengusuundadest, mis võiksid mõjutada hoolsuskohustuse täitmise süsteemi eesmärkide saavutamist, näiteks süsteemi etappide või menetluste tulemuslikkust ja terviklikkust. Kõik hoolsuskohustuse täitmise süsteemi ajakohastamised tuleb registreerida ja neid käsitlevat teavet säilitada viis aastat.

Läbivaatamist võib teostada keegi ettevõtja organisatsiooni seest (peaks olema keegi, kes on menetluse täitjatest sõltumatu) või organisatsioonivälise asutus. Läbivaatamine peaks välja selgitama võimalikud kitsaskohad ja eksimused ning ettevõtja juhtkond peaks määrama nende kõrvaldamise tähtaja.

Asjaomast toodet puudutava hoolsuskohustuse täitmise süsteemi läbivaatamisel tuleks näiteks kontrollida, kas on olemas dokumenteeritud kord:

— nõuetele vastavuse tõendamiseks vajalike andmete, dokumentide ja teabe kogumiseks ning registreerimiseks;

— sellise riski hindamiseks, et asjaomane toode või selle mõni komponent sisaldab asjaomaseid tooteid või saadusi, mis ei ole raadamisvabad või ei ole toodetud kooskõlas tootjariigi asjakohaste õigusnormidega;

— vastavalt riskitasemele võetavate meetmete kirjeldamiseks.

Samuti tuleks läbivaatamise käigus kontrollida, kas isikud, kes vastutavad iga menetlusetapi täitmise eest, saavad oma ülesannetest aru ja täidavad igat etappi ning kas menetluse tegelikku tõhusust kontrollitakse piisavalt (st kas asjaomane toode, mille puhul esineb märkimisväärne nõuetele mittevastavuse risk, suudetakse avastada ja kõrvaldada). Hea tava näeb ette, et läbivaatamise tõendamiseks tuleb selle etapid ja tulemused dokumenteerida.

9. **LIITTOOTED**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikkel 4 – Ettevõtjate kohustused; artikkel 9 – Teabele esitatavad nõuded; artikkel 33 – Infosüsteem

Ettevõtjad, tarneahela hilisema etapi ettevõtjad ja kauplejad võivad käidelda EUDRi I lisas loetletud asjaomasid tooteid, mis sisaldavad muid asjaomaseid tooteid või saadusi või on neist osaliselt valmistatud. Praktikas nimetatakse neid mõnikord „liittoodeteks“, kuigi EUDRis sellist õigusterminit ei kasutata.

EUDRis on sätestatud eeskirjad, millega tagatakse, et asjaomased saadused ja tooted, mis sisalduvad asjaomastes toodetes või millest asjaomaseid tooteid valmistatakse, tehakse nõuetekohaselt kindlaks artikliga 8 ettevõtjale pandud hoolsuskohustuse täitmise käigus. See on vajalik, et tagada kõigi asjaomaste toodete vastavus määrusele.

Osana hoolsuskohustuse täitmisest peavad ettevõtjad turule lastavate või sealt eksporditavate toodete puhul täitma teabele esitatavaid nõudeid, mis on loetletud artiklis 9. Mõnel juhul võib olla keeruline kindlaks teha asjaomastes toodetes sisalduvate asjaomaste saaduste liiki ja päritolu või tuvastada maatükkide asukohta, eelkõige selliste taastatud toodete puhul nagu paber ning puitkiud- ja puitlaastplaadid või selliste kõrgtöödeldud toodete puhul nagu kakaod sisaldavad toiduained, kuid toodete turule laskmiseks või eksportimiseks on seda teavet vaja. Lisateabe saamiseks vt EUDRi tarneahela infograafikud.

Kui ettevõtja laseb liidu turule või ekspordib sealt tooteid, mis sisaldavad muid selliseid asjaomaseid tooteid või on valmistatud sellistest toodetest (mis on loetletud EUDRi I lisas), mille suhtes ei ole varem hoolsuskohustust täidetud, peab ta selle kohustuse täitma asjaomase toote nende osade suhtes.

Liittooted võivad sisaldada mitut eri saadustest saadud asjaomast toodet. Näiteks võib šokolaadibatoon [HS 1806] sisaldada kakaost (kaopulber [HS 1805] ja kakaovõi [HS 1804]) ja õlipalmist (palmiõli [HS 1511]) saadud tooteid. Sellistel juhtudel peab ettevõtja, kes toote ELi turule laseb või seda sealt ekspordib, täitma hoolsuskohustust üksnes selliste asjaomaste toodete suhtes, mis on loetletud EUDRi I lisas asjaomase saaduse all. Näiteks šokolaadibatoonide [HS 1806] puhul on sellega seotud asjaomane toode kakao. See tähendab, et hoolsuskohustus ja teabele esitatavad nõuded laienevad üksnes asjaomastele toodetele, mis on loetletud I lisa paremas veerus sellise asjaomase saaduse reas, mida šokolaadibatoon sisaldab või millest see tehtud on, milleks käesoleval juhul on kakaopulber ja kakaovõi, mis kuuluvad saaduse „kakao“ alla.

Teabele esitatavad nõuded

Artikli 8 kohase hoolsuskohustuse osana peavad ettevõtjad oma asjaomaste toodete kirjelduses esitama kooskõlas artikli 9 kohaste teabele esitatavate nõuetega sellised asjaomased saadused või tooted, mida nende asjaomased tooted sisaldavad või mida nende valmistamiseks kasutatakse.

See tähendab, et ettevõtjad peavad koguma teavet asjaomase saaduse esinemise kohta turule lastavates või eksporditavates asjaomastes toodetes. See teave hõlmab selliste maatükkide asukohatuvastust või asjakohasel juhul esmatootjast mikro- või väikeettevõtjate puhul postiaadressi, mis vastab selliste asjaomaste maatükkide või sellise ettevõtte geograafilisele asukohale, kus asjaomastes toodetes sisalduv või asjaomaste toodete valmistamiseks kasutatud asjaomane saadus toodeti, ning artikli 9 lõikes 1 osutatud lisateavet. Vastavalt artiklile 9 peavad ettevõtjad asukohatuvastust käsitlevate nõuete täitmiseks esitama oma asjaomaste toodete kohta järgmise teabe:

— kõigi selliste maatükkide asukohatuvastus (või asjakohasel juhul postiaadress, kui tegemist on esmatootjast mikro- või väikeettevõtjatega), kus asjaomastes toodetes sisalduv või asjaomaste toodete valmistamiseks kasutatud asjaomane saadus toodeti, *ja*

— tootmise kuupäev või ajavahemik.

Kui asjaomane toode sisaldab eri maatükkidel toodetud asjaomast saadust või on sellest valmistatud, tuleb esitada eraldi iga maatüki asukohatuvastus või asjakohasel juhul postiaadress, kui tegemist on esmatootjast mikro- või väikeettevõtjatega. Selliste asjaomaste toodete puhul, mis sisaldavad veisesaadusi või on nendest valmistatud, tähendab asukohatuvastus või asjakohasel juhul esmatootjast mikro- või väikeettevõtjate puhul postiaadress vastavalt artikli 2 punktile 29 kõiki veisekasvatusega seotud ruume ja rajatisi, sealhulgas veiste sünnikohta ja, kui see on asjakohane, põllumajandusettevõtteid, kus neid peeti – vabas õhus pidamise korral mis tahes keskkonda või kohta, kus kariloomi ajutiselt või alaliselt peetakse – kuni tapmiseni.

Kui „liittootena“ käsitatavas asjaomases tootes sisalduva mõne asjaomase toote puhul kindlaks tehtud mõnda maatükki on raadatud või on sealne mets degradeerunud, ei tohi seda toodet turule lasta, turul kättesaadavaks teha ega eksportida (artikli 9 lõike 1 punkt d).

Lisaks tuleb selliste asjaomaste toodete puhul, mis sisaldavad puitu või mille valmistamisel on kasutatud puitu, esitada vastavalt artiklile 9 kõigi puuliikide üldnimetus ja teaduslik täisnimetus. See säte hõlmab kõiki asjaomaseid tooteid, mis on loetletud I lisas saaduse „puit“ all. Mõnel juhul võib olla keeruline välja selgitada kõrgtöödeldud liittoodete (nt puitlaastplaadid või paber) kõikide asjaomaste komponentide kõiki liike. Kui aga toote valmistamisel on kasutatud nt erinevaid puuliike, peab ettevõtja esitama loetelu kõigist neist puuliikidest, mida võidi puittoote valmistamiseks kasutada. Liigid tuleks loetleda vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud puidunomenklatuurile (nt 1. oktoobri 2003. aasta DIN EN 13556 „Euroopas kasutatava puidu nomenklatuur“).

10. **SERTIFITSEERIMISSKEEMI JA KOLMANDA ISIKU POOLSE TÕENDAMISE SKEEMI ROLL RISKIHINDAMISEL JA RISKI VÄHENDAMISEL**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – põhjendus 52; artikli 10 lõike 2 punkt n – Riskihindamine.

Sertifitseerimisskeeme ja kolmanda isiku poolt tõendatud skeeme kasutatakse sageli selleks, et täita kliendi konkreetseid nõudeid asjaomaste saaduste ja toodete kohta. See võib hõlmata standardit, milles kirjeldatakse sertifitseeritud saaduste tootmisel kohustuslikult rakendatavaid tavasid ning mis sisaldab põhimõtteid, kriteeriume ja näitajaid; standardile vastavuse kontrolli ja sertifikaatide andmise nõudeid ning järelevalveahela eraldi sertifitseerimist, et tagada kogu tarneahelas kindlus, et toode sisaldab ainult (või mõnel juhul kindlaksmääratud protsenti) sertifitseeritud või kolmanda isiku poolt tõendatud materjali, mis pärineb tuvastatud ja sertifitseeritud või kolmandast isiku poolt tõendatud tootjatelt.

EUDRis tunnistatakse, et artikli 10 kohase riskihindamise käigus võivad sertifitseerimisskeemid ja muud kolmanda isiku poolt tõendatud skeemid anda kasulikku teavet määruse järgimise kohta ning toetada tõendeid selle kohta, et tooted on seaduslikud ja raadamisvabad. Seda tingimusel, et kõnealune teave vastab artiklis 9 sätestatud asjakohastele nõuetele, nagu on sätestatud artikli 10 lõike 2 punktis n.

Sertifitseerimist ja kolmanda isiku poolt tõendatud skeeme haldab organisatsioon, kes ei osale asjaomase saaduse tootmises ega selle tarneahelas. Lisaks kasutatakse mõnda neist skeemidest sageli selleks, et kontrollida konkreetsete standardite või eeskirjade järgimist, kuid need ei pruugi olla nii põhjalikud kui toote enda sertifitseerimine.

Käesolev juhenddokument on suunatud peamiselt sidusrühmadele, kes kaaluvad sertifitseerimisskeemi või kolmanda isiku poolt tõendatud skeemi kasutamist, arvestades nende skeemide võimalikku lisaväärtust täiendava teabe saamisel, näiteks seoses asukohatuvastuse koordinaatidega ja toetades ettevõtjate poolt osana hoolsuskohustuse täitmisest tehtavat riskihindamist, tõendamaks et asjaomased tooted on seaduslikud ja raadamisvabad. EUDR ei kohusta 1) ettevõtjaid selliseid skeeme kasutama, 2) tootjaid nendega skeemidega liituma ega 3) tootjariike neid välja töötama. Kolmanda isiku poolse tõendamise skeemide kasutamine ei ole õiguslik nõue, vaid ettevõtja vabatahtlik otsus. Käesoleva juhenddokumendi eesmärk aidata ettevõtjatel, kes otsustavad neid skeeme kasutada, hinnata, kuivõrd need toetavad EUDRi nõuete täitmist.

Sertifitseerimisskeemidel ja kolmanda isiku poolt tõendatud skeemidel võib olla oluline roll kestlike põllumajandus- ja metsandustavade ning vastutustundliku toodete hankimise edendamisel, tarneahela läbipaistvuse suurendamisel ja nõuete hõlpsamal täitmisel. Tuleb märkida, et käesoleva juhenddokumendi kohaldamisalasse ei kuulu isedeklareerimise süsteemid, mis ei tugine kolmanda isiku poolsele atesteerimisele, ning määratluse järgi ei ole need süsteemid sõltumatuse ja erapooletuse puudumise tõttu nii usaldusväärsed.

Samuti on juhenddokument asjakohane liikmesriikide pädevate asutuste jaoks, kuna rõhutatakse, et kuigi selliseid skeeme võib kasutada artikli 10 kohases riskihindamises, ei asenda need ettevõtja vastutust hoolsuskohustuse täitmise eest vastavalt artiklile 8. See tähendab, et selliste skeemide kasutamine ei anna ettevõtjale mingit „rohelist tuld“, sest ta peab jätkuvalt täitma EUDRis sätestatud hoolsuskohustuse nõudeid ja võetakse vastutusele, kui ta neid ei täida.

Kõnealused skeemid võivad oma ulatuse, eesmärkide, ülesehituse ja töömeetodite poolest olla väga erinevad. Üks oluline vahe seisneb selles, 1) kas tuginetakse kolmanda isiku poolsele atesteerimisele või mitte, mille järgi rühmitatakse need kas sertifitseerimisskeemideks ja kolmanda isiku poolt tõendatud skeemideks või 2) isedeklareerimise süsteemideks. Viimati nimetatud süsteemid käesoleva juhenddokumendi kohaldamisalasse ei kuulu ning määratluse järgi ei ole need süsteemid sõltumatuse ja erapooletuse puudumise tõttu nii usaldusväärsed.

a) **Sertifitseerimisskeemi ja kolmanda isiku poolse tõendamise skeemi roll**

Kui ettevõtja kaalub, kas kasutada artikli 10 kohases riskihindamismenetluses sertifitseerimisskeemi või kolmanda isiku poolt tõendatud skeemi kaudu saadud teavet tõendina selle kohta, et toode on seaduslik ja raadamisvaba, peaks ta tegema esimese sammuna kindlaks, kas skeemi standardid on kooskõlas EUDRi asjakohaste sätetega. Sellega seoses tuleks märkida, et ettevõtjad võivad kasutada kolmanda isiku poolse tõendamise skeeme või sertifitseerimisskeeme ka selleks, et tagada vastavus ainult teatavate määruse nõuetega.

Tavaliselt on sertifitseerimisskeemi ja kolmanda isiku poolse tõendamise skeemi raames nõutud, et kolmanda isiku organisatsioonid suudaksid tõendada oma hindamispädevust akrediteerimisel, kus on kehtestatud standardid audiitorite oskuste kohta ja süsteemide kohta, mida sertifitseerimisorganisatsioonid peavad järgima. Sertifitseeritud või kontrollitud toodetel on tavaliselt märgis, millel on sertifitseeriva või tõendava organisatsiooni nimi ja tüüp ning auditeerimisprotsessile esitatavad nõuded. Skeemi raames võib nõuda ka seda, et partnerid lisaksid selle teabe saadetisega kaasas olevatesse ametlikesse dokumentidesse. Tavaliselt saavad sellised organisatsioonid anda teavet sertifitseerimise ulatuse kohta ning selle kohta, kuidas toimus sertifitseerimine asjaomast toodet tootvas riigis, sealhulgas selliste üksikasjade kohta nagu kohapealsete auditite laad ja sagedus.

Sertifitseerimisskeemi ja kolmanda isiku poolse tõendamise skeemi saab hinnata kolme peamise elemendi alusel: 1) „asjaomased standardid“ – tegevusnõuded, kohaldamisala, menetlused, skeeme järgivate ettevõtete põhimõtted; 2) „skeemide raames rakendamine“ – mil määral standardeid kohaldatakse, sh vajalike meetmete võtmine, et tagada vastavus muu hulgas auditite kaudu, ning 3) „juhtimiselemendid“ – hindamine, kas skeemide läbipaistvus, kvaliteeditagamise protsessid, järelevalve, jne on usaldusväärsed. Ettevõtja peaks seda teavet korrapäraselt uuesti hindama, eriti kui on tegemist EUDRi nõuetega.

Mis puudutab EUDRi nõudeid, siis niivõrd, kuivõrd see on sertifitseerimisskeemi või kolmanda isiku poolse tõendamise skeemi kaudu esitatava teabe seisukohast asjakohane, peaksid ettevõtjad kontrollima punktis 1 osutatud asjakohaste standarditega seoses sertifitseerimisskeemi ja kolmanda isiku poolse tõendamise skeemi puhul järgmisi aspekte:

— sertifitseerimise või kolmanda isiku poolse tõendamise kehtivus, autentsus ja asjakohasus (nt kas see hõlmab EUDRi kohaldamisalasse kuuluvaid asjaomaseid saadusi ja tooteid);

— asjakohaste õiguslike nõuete hõlmatus ja järgimine, näiteks kooskõla mõiste „raadamisvaba“ määratlusega ja tähtpäevaga 31. detsember 2020, nagu on sätestatud EUDRi artiklites 2 ja 3;

— nõuetele, et asjaomane toode peab olema seaduslik ja raadamisvaba, mittevastavuse riski hindamine;

— asjaomaste toodete jälgitavus (sealhulgas asukohatuvastuse abil) kuni maatükini;

— võimalus segada järelevalveahela puhul teadaolevat ja tundmatut päritolu materjali (mis ei ole EUDRi kohaselt vastuvõetav) ([17]). Sertifitseeritud järelevalveahelaga asjaomane toode võib sisaldada ka eri allikatest pärit sertifitseeritud ja sertifitseerimata materjali segu, mille puhul tuleb saada teavet selle kohta, kas sertifitseerimata osa on kontrollitud ja kas need kontrollid annavad piisavaid tõendeid EUDRi nõuetele vastavuse kohta. Seetõttu tuleb kogu asjaomase toote puhul täita hoolsuskohustust;

— võimalus kasutada massibilansimeetodit, kui nõuetele vastavaid tooteid segatakse tundmatu päritoluga toodetega (meetod ei ole EUDRi kohaselt vastuvõetav) ([18]);

— skeemi suutlikkus esitada nõutavat teavet koos tõenditega, mis on „piisavalt tõendavad ja kontrollitavad“, nagu on sätestatud artiklis 9.

Teiseks peaksid ettevõtjad kaaluma punkti 2 (skeemide alusel rakendamine) puhul järgmist:

— skeemi juhtimist käsitleva teabe kättesaadavus, sidusrühmade kaasamine skeemi ja auditite kokkuvõtted;

([17]) Mõned skeemid võimaldavad sertifitseerimist juhul, kui (tavaliselt märgisel esitatud) kindel protsent asjaomasest tootest vastab sertifitseerimisstandardile tervikuna. Sel juhul on oluline, et ettevõtja saaks teavet selle kohta, kas sertifitseerimata osa on kontrollitud ja kas kontroll annab piisavaid tõendeid ka sertifitseerimata osade vastavusest nõuetele, mis puudutavad asukohatuvastust ja seda, et toode on raadamisvaba.

([18]) Mõned skeemid võimaldavad sertifitseerimist, kui kasutatakse massibilansimeetodil põhinevaid järelevalveahelaid. Sellised segatooted ei vasta siiski EUDRi nõuetele. EUDRi kohaselt on lubatud üksnes tooted, mis vastavad täielikult eespool nimetatud nõuetele, ja segatooted, mis põhinevad teatavatel protsendimääradel või mille puhul kasutatakse massibilansimeetodist lähtuvaid järelevalveahelaid, ei ole lubatud.

— tasuta ja avalikult kättesaadav andmebaas sertifikaadi omanike, sertifikaatide kohaldamisala ning kehtivuse ja selle peatamise või lõpetamise ning seonduvate auditiaruannete kohta;

— läbipaistvad korrapärased ja pistelised ning sõltumatud kontrollid (sealhulgas auditite vormis), et teha kindlaks, kas sertifitseerimisskeem või kolmanda isiku poolse tõendamise skeem järgib nende endi standardeid, eeskirju ja menetlusi;

— sertifitseeritud materjalide koguse ja päritolu kontrollimine kogu tarneahelas, sealhulgas näiteks anatoomilise, keemilise või DNA-analüüsi kasutamine toote või tarneahela jälgitavust käsitleva teabe kontrollimiseks;

— tõhusad kontrollid tarneahelate mahtude kontrollimiseks ([19]);

— sarnaste templite/väidete kasutamine, mis viitavad eri liiki skeemidele;

— olemasolevad põhjendatud aruanded asjaomase sertifitseerimisskeemi või kolmanda isiku poolt tõendatud skeemi võimalike puuduste või probleemide kohta riikides, kust asjaomased saadused või tooted pärinevad;

— olemasolevad põhjendatud aruanded konkreetse tootja või kaupleja kohta, kes kasutab sertifitseerimisskeemi või kolmanda isiku poolt tõendatud skeemi.

Punktis 3 osutatud skeemide juhtimise puhul peaksid ettevõtjad arvesse võtma järgmisi elemente:

— võimalik huvide konflikt;

— pettusi ning korruptsiooni käsitlevate kontrollide ulatus ja nende järeldused;

— sertifitseerimisskeemi või kolmanda isiku poolse tõendamise skeemi vastavus rahvusvahelistele või Euroopa standarditele (nt asjakohased ISO juhised);

— tagajärjed ja karistused rikkumiste korral ning parandusmeetmed, sealhulgas sertifikaadi peatamine kuni parandusmeetmete võtmiseni, võttes arvesse ka toodete sertifitseerimise loa kehtetuks tunnistamise ja taastamise menetluse kiirust;

— võimalikud sidusrühmade kaasamist käsitlevad sätted, mis võimaldavad ja soodustavad ka väikepõllumajandustootjate osalemist skeemis (kui see on asjakohane);

— teave selliste kolmandast isikust organisatsioonide sõltumatuse kohta, kes osutavad asjakohaseid sertifitseerimis- või tõendamisteenuseid akrediteeritud organisatsioonidena. Kindlus või esinduslikkus, mis saadakse skeemi rakendamisega või mille annavad skeemiga seotud audiitorid või kolmanda isiku audiitorid, kes osalevad skeemis selle kindlustandvate menetluste läbiviimiseks, ei tohiks tugineda eraldiseisvatel tõenditel ning neid ei tohiks käsitada tõendavana. Arvesse tuleks võtta teiste asjaomaste sidusrühmade, sealhulgas skeemis osalejate, ametiühingute, töötajate ja väikepõllumajandustootjate ühenduste, kodanikuühiskonna ja valitsusväliste organisatsioonide ning kolmandast isikust auditeerimis- ja kindlustandvate organisatsioonide seisukohti, kui need on mõistlikult kättesaadavad.

b) **Taustteave**

Sertifitseerimisskeemid ja kolmanda isiku poolt tõendatud skeemid on kas riiklikud või eraõiguslikud, sõltuvalt nende juhtimismudelist ja sellest, kas neid haldab riigiasutus või mitte. Need skeemid võivad olla kohustuslikud või vabatahtlikud, sõltuvalt sellest, kas need on õiguslikult siduvad. Ettevõtja kasutab erasektori skeeme vabatahtlikult, samas kui riiklikud skeemid on sageli (kuigi mitte tingimata) kohustuslikud ning nende riikide loodud, kust tooteid hangitakse. Nii riikliku kui ka eraõigusliku sertifitseerimisskeemi ja kolmanda isiku poolse tõendamise skeemi eesmärk on tunnustada sertifitseerimise kaudu häid keskkonnastandardeid ning paljud neist skeemidest on andnud olulise panuse põllumajandustootmise kestlikkuse suurendamisse kogu maailmas.

([19]) Järelevalveahela sertifitseerimist võib kasutada tõendina selle kohta, et tarneahelasse ei ole pääsenud teadmata või keelatud päritolu saadusi. Tavaliselt on nende sertifikaatide eesmärk tagada, et „kriitilistes kontrollpunktides“ pääsevad tarneahelasse vaid lubatud saadused ja tooted ning et päritolukoha asemel on võimalik välja selgitada toote eelmine haldaja (kellel peab samuti olema järelevalveahela sertifikaat). Järelevalveahela sertifikaadiga toode võib sisaldada eri allikatest pärinevast sertifitseeritud ja muust lubatud materjalist koosnevat segu. Järelevalveahela sertifitseerimise kasutamisel peaks ettevõtja tagama, et kõik materjalid vastavad EUDRi nõuetele ja et kontrollid on piisavad nõuetele mittevastava materjali väljajätmiseks.

Sellele vaatamata tehti EUDRi väljatöötamisele eelnenud ja muudele asjakohastele uuringutele tuginenud mõjuhinnangus kindlaks ka mitu selliste skeemidega seotud probleemi, sealhulgas asjaolu, et skeemidel on erinev läbipaistvustase ning kehtestatud on erinevad eeskirjad, menetlused ja kvaliteedi tagamise süsteemid, samuti täheldati probleeme seoses järelevalve, avalikustamise ja nõuete täitmise tagamisega. Nende aastate jooksul, mil skeemid on toiminud, on väljendatud muret ka järelevalveahela süsteemide tõhususe ja tervikluse ning pettustele vastuvõtlikkuse pärast. Lisaks on teatavate eraõiguslike skeemide nõrkus sõltumatute auditite puudumine. Komisjoni tellitud eriuuringus, mis käsitles sertifitseerimis- ja tõendamisskeeme metsandussektoris ja puidupõhiste toodete puhul, tehti samasuguseid järeldusi ning osutati läbipaistvuse puudumisele ning osalise või isegi eksitava teabe riskile ([20]).

Kohustuslikud riiklikud tõendamisskeemid koos siduvate meetmetega võivad hõlmata rangeid standardeid nii katvuse kui ka rakendamise osas. On oluline, et need hõlmaksid kõiki riigi ettevõtjaid (sealhulgas nii turule laskmist kui ka eksporti), et vältida lünki ja vajakajäämisi, mida võib põhjustada skeemiga hõlmamata ettevõtjate olemasolu. Samuti võivad need tagada väikepõllumajandustootjate parema integratsiooni, pakkudes vajalikku tuge, et lahendada kulude probleem, mida sageli peetakse märkimisväärseks, kuna VKEd on sertifikaatide hankimisel ebasoodsamas olukorras kui suuremad ettevõtjad, kes saavad kasu mastaabisäästust.

Mis puudutab nii riiklike kui ka eraõiguslike skeemide usaldusväärsust ja asjakohasust, siis peaksid kõik nende standardite kohaldatavad elemendid olema kooskõlas (samaväärsed või rangemad) EUDRiga, eelkõige mõiste „raadamisvaba“ määratluse, asukohatuvastuse nõuete, läbipaistvuse ja tootmise seaduslikkuse osas.

Sellega seoses on oluline märkida, et kõik skeemid ei hõlma asjaomase saaduse tootmise seaduslikkusega seotud standardeid ja hindamisi ning seetõttu võib olla asjakohane kontrollida, milliseid seaduslikkuse nõudeid skeemid kajastavad, seda nii arvessevõetavate õigusaktide kui ka nõuetele vastavuse hindamise aluseks olevate kriteeriumide või näitajate osas. Näiteks võivad skeemide määratlused erineda selle poolest, mida tuleb tootjariigis pidada asjakohaseks „seaduseks“ või „seaduslikuks“, või näitajate poolest, mida tuleb arvesse võtta ebaseaduslikkuse riski hindamisel.

Iga asjakohase skeemi rakendamist, jõustamist ja usaldusväärsust mõjutab ka sisemine otsuste tegemine ning juhtimine, sh selliste tarneahela osaliste otsene osalus, kes soovivad saada või juba omavad sertifikaati või kes ostavad ja kasutavad sertifitseeritud tooteid, et vastata klientide nõudmistele.

Selleks et kauplemist ja EUDRi järgimist veelgi hõlbustada ning pakkuda läbipaistvat teavet olemasolevate skeemide kohaldamisala kohta, on kavas luua sertifitseerimisskeeme käsitlev teabehoidla, kust ettevõtjad saavad teavet toodete ELi turule laskmise ja seal kättesaadavaks tegemisega seotud hoolsuskohustuse täitmisel ning pädevad asutused asjakohaste kontrollide tegemisel.

Selleks et kaaluda sertifitseerimise ja kolmanda isiku poolse tõendamise täiendavaid asjakohaseid elemente, on võimalik saada teavet komisjoni mõjuhinnangust ([21]), ELi suunistest põllumajandustoodete ja toiduainete vabatahtliku sertifitseerimise skeemide parimate tavade kohta ([22]) ning komisjoni uuringust, mis käsitleb metsandussektori ja puidupõhiste toodete sertifitseerimise ja tõendamise skeeme ([23]).

11. **PÕLLUMAJANDUSLIK KASUTAMINE**

1. **Sissejuhatus**

EUDRi artikli 3 punktiga a on keelatud asjaomaseid saadusi ja tooteid liidu turule lasta, seal kättesaadavaks teha või sealt eksportida, välja arvatud juhul, kui need on raadamisvabad. Artikli 2 punkti 13 alapunktis a esitatud määratluse kohaselt tähendab „raadamisvaba“ seda, et asjaomased tooted sisaldavad asjaomaseid saadusi, on söödetud asjaomaste saadustega või valmistatud selliseid asjaomaseid saadusi kasutades, mis on toodetud maa-alal, mida ei ole pärast 31. detsembrit 2020 raadatud ([24]). Artikli 2 punkti 3 kohaselt on „raadamine“ metsa muutmine põllumajanduslikult kasutatavaks, olenemata sellest, kas inimtegevuse tagajärjel või mitte.

([20]) Euroopa Komisjoni aruanne: „Study on Certification and Verification Schemes in the Forest Sector and for Wood-based Products“, ELi Väljaannete Talitus, 2021.

([21]) Euroopa Komisjon, SWD(2021) 326 final.

([22]) ELT C 341, 16.12.2010, lk 5.

([23]) Euroopa Komisjoni aruanne: „Study on Certification and Verification Schemes in the Forest Sector and for Wood-based Products“, ELi Väljaannete Talitus, 2021.

([24]) Mõiste „raadamisvaba“ teist elementi artikli 2 punkti 13 alapunktis b, milles on sätestatud, et asjaomaste toodete puhul, mis sisaldavad või mille valmistamiseks on kasutatud puitu, on puit metsast varutud nii, et see ei põhjusta metsa degradeerumist, käesolevas konkreetselt põllumajandusliku kasutamise määratlust käsitlevas jaos ei vaadelda.

EUDRi põhjenduses 36 on selgitatud, et komisjon peaks välja töötama suunised, et selgitada määratluse tõlgendamist, eelkõige seoses metsa muutmisega maaks, mille eesmärk ei ole põllumajanduslik kasutamine. Sellistele suunistele viidatakse ka looduse taastamise määruse ([25]) põhjenduses 31.

Seetõttu on käesoleva jao peamised eesmärgid järgmised:

— selgitada metsa määratlust, selliste tehniliste näitajate mõõtmist, mida kasutatakse „metsa“ määratlemiseks EUDRi tähenduses, võttes arvesse pindala, puude keskmist kõrgust ja võrastiku liitust, eelkõige juhtudel, kui puud piirnevad põllumajandusmaaga või kattuvad nendega (3. jagu);

— selgitada EUDRi artikli 2 punktis 5 osutatud mõistete „tootmisest kõrvalejäetud põllumajandusmaad“ ja „põllumajanduslik istandik“ tähendust, eelkõige millistel tingimustel jääb nt tootmisest kõrvalejäetud põllumajandusmaa või kesa või teatavate puukoolide jaoks kasutatav põllumajandusmaa artikli 2 tähenduses põllumajanduslikuks kasutamiseks, olenemata maa näitajatest, ning selgitada metsa põllumajandusmaaks muutmise tingimusi (3. ja 4. jagu);

— anda juhiseid asjaolude kohta, mille korral tuleks maad käsitada põllumajanduslikult kasutatavana, kuigi sellel on täheldatud puudega kaetust pärast 31. detsembrit 2020 (EUDRi artikli 2 lõikes 13 sätestatud tähtpäev) (4. jagu);

— selgitada olukordi, kus mõiste „mets“ alla kuuluva maa-ala puhul ei tuleks seda käsitada kui maad, mis on muudetud põllumajanduslikult kasutatavaks, vaid muul otstarbel kasutatavaks maaks, eelkõige:

  — muuks maakasutuseks, et ära hoida, minimeerida, leevendada või pöörata ümber invasiivsete võõrliikide sissetoomise ja levimise kahjulikku mõju elurikkusele, või

  — poollooduslikeks elupaikadeks, mida majandatakse ulatuslikult (nt kaitseotstarbeline karjatamine), nagu on nõutud kaitse- või taastamiskavas, millega täidetakse looduse ja elurikkuse kaitset ja taastamist käsitlevatest rahvusvahelistest konventsioonidest tulenevaid kohustusi, või

  — selleks, et ära hoida metsatulekahjusid või võtta kasutusele taastuvenergia (2. jagu ja 4. jao punkt a);

— tõlgendada EUDRi raames mõistet „põllumajanduslik kasutamine“, võttes arvesse kohaldatavates ELi õigusaktides sätestatud määratlusi ja selgitavaid märkusi, milles on kokku lepitud rahvusvahelisel tasandil (4. jao punktid c ja d);

— selgitada EUDRi määratluste alla kuuluvaid puudega kaetud alade kombineeritud ja sünergilisi kasutusviise, nagu agrometsandus, põllumajandust ja metsandust ühendavad või metsandust ja karjakasvatust ühendavad või põllumajandust, metsandust ja karjakasvatust ühendavad süsteemid (4. jao punkt d);

— selgitada eri maakasutusviise samas piirkonnas ning katastrikaartide ja kinnistusraamatute kasutamist (5. jagu).

2. **Selgitus metsa muutmise kohta maaks, mis ei ole mõeldud põllumajanduslikuks kasutamiseks**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – põhjendus 36; artikli 2 punktid 3, 5 ja 13 – Mõisted; artikli 3 punkt a – Keeld

EUDRi artikli 2 punkti 3 kohaselt tähendab mõiste „raadamine“ metsa muutmist põllumajanduslikult kasutatavaks ning seda tuleks mõista maakasutuse muutmisena selliselt, et mets, nagu see on määratletud EUDRi artikli 2 punktis 4 (mida on üksikasjalikult käsitletud 3. jaos), muudetakse maaks, mis on mõeldud „põllumajanduslikuks kasutatamiseks“, nagu see on määratletud EUDRi artikli 2 punktis 5 (mida on üksikasjalikult käsitletud 4. jao punktides c ja d). Sellega seoses ei ole oluline, kui suures ulatuses muudetakse metsa põllumajanduslikult kasutatavaks, sest selline muutmine muudab sellisel maal toodetud saadused nõuetele mittevastavaks, kui raadamine toimus pärast 31. detsembrit 2020.

Maa-ala liigitamine „raadatuks“ põhineb objektiivsel kriteeriumil – kas metsa on muudetud konkreetseks kasutuseks ja konkreetsel otstarbel – mis ei sõltu maatüki seaduslikult registreeritud kasutusest ja geograafilistest piiridest ega sellest, kes või mis on raadamise põhjustanud.

([25]) ELT L, 2024/1991, 29.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj.

Määruse kohaldamisel tähendab metsa muutmine muul viisil kasutatavaks maaks, mis ei kuulu mõiste „põllumajanduslik kasutamine“ alla, et selline muutmine ei kuulu mõiste „raadamine“ alla (üksikasjalik teave põllumajandusliku kasutamise kohta on esitatud 4. jaos). See hõlmab metsa muutmist linnataristu aladeks, nagu elektriliinid, teed, linnad ja asulad, mittepõllumajanduslikeks tööstusaladeks või taastuvenergia kasutuselevõtuks.

Samuti ei kuulu metsamaa muutmine EUDRi mõiste „raadamine“ määratluse alla siis, kui muutmise ja sellele järgneva maakasutuse esmane eesmärk ei ole põllumajanduslik kasutamine, vaid näiteks taastuvenergia kasutuselevõtt, tööstuslik kasutamine, elurikkuse taastamine, metsatulekahjude ärahoidmine, loomade heaolu äärmuslikes ilmastikutingimustes või invasiivsete võõrliikide ohjamine. Põllumajanduslik kõrvaltegevus võib toimuda juhul, kui see on vajalik, et toetada maakasutuse muutmise ja sellele järgneva maakasutuse esmast eesmärki (vt 4. jao punkt a) või kui põllumajanduslik tegevus ei muuda metsa peamist kasutust (vt 4. jao punkt b).

Õigusnormide täitmise tagamise eest vastutavad liikmesriigid. Kohaldades käesolevaid suuniseid üksikjuhtumite puhul, peaksid liikmesriigid tagama, et iga juhtumi konkreetseid asjaolusid võetakse nõuetekohaselt arvesse, samuti tuleb arvestada aluslepingu asjaomaste sätetega. Juhtudel, kui tegevus on kõiki kaalul olevaid asjaolusid arvestades tähtsusetu, tuleks järgida proportsionaalsuse põhimõtet.

3. **Mõiste „mets“**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikli 2 punkt 4 – Mõisted

EUDRi artikli 2 punkti 4 kohaselt loetakse ala metsaks, kui sellel on järgmised tunnused:

— **maa–ala suurus on üle 0,5 hektari** – võrastiku liituse perimeetriga hõlmatud puudega ala pindala on vähemalt 0,5 hektarit;

— **puud on üle viie meetri kõrged** – puude keskmine kõrgus on vähemalt viis meetrit;

— **võrastiku liitus on üle 10 %** – puistu moodustavate puude võrastikuga kaetud pindala suhe puistuga kaetud ala pindalasse on üle 10 %;

— **puud suudavad kohapeal need näitajad saavutada** – alal kasvavad noored puud, mis ei ole 10 % suurust võrastiku liitust ega viiemeetrist kõrgust veel saavutanud, kuid eeldatavasti jõuavad selleni. See hõlmab eelkõige alasid, mis on metsamajandamistava kohaselt toimunud lageraie või loodusõnnetuste tõttu ajutiselt metsata, kuid kus mets eeldatavasti taastub;

— **välja arvatud maa, mida peamiselt kasutatakse põllumajanduslikult või linnamaana** – metsa olemasolu määravad seega nii puude esinemine kui ka muu peamise maakasutuse puudumine (vt allpool ja ka 4. jagu).

Maa-ala, puude keskmise kõrguse ja võrastiku liituse tunnused peavad olema olemas või need peavad olema kohapeal samaaegselt saavutatavad.

EUDRi kontekstis oleks **„linnamaana kasutamine“** peamine maakasutus näiteks linnapiirkondade parkide ja aedade puhul, olenemata metsa määratluse künniste saavutamisest. Lisateave peamiselt „**põllumajandusliku kasutamise**“ kohta on esitatud 4. jaos.

Kui määratluses esitatud tunnused on olemas, hõlmab mõiste „mets“ muu hulgas järgmist:

— metsaga ümbritsetud või sellega rangelt seotud, metsanduses kasutatavad maa-alad, näiteks metsateed, tuletõkestusvööndid ja muud väikesed lagendikud, välja arvatud juhul, kui need asuvad eraldi kinnistul;

— üldiselt üle kümne aasta söötis olnud maa, millel kasvavad puud on saavutanud metsa tunnused (vt 4. jagu: „tootmisest kõrvalejäetud maa“ ja „ajutise kesa all olev maa“);

— loodetevööndis kasvavad mangroovid, olenemata sellest, kas ala on klassifitseeritud maismaa-alaks või mitte;

— metsaalal metsaomanike isiklikeks vajadusteks kasvatatavate metsapuuliikide istandikud;

— väljaspool seaduslikult määratud metsamaad asuvad alad, mis vastavad mõiste „mets“ määratlusele.

Mõiste „mets“ ei hõlma põllumajandusliku tootmise süsteemides olevaid puistuid. Lisateavet leiate 4. jao punktidest c ja d.

4. **Mõiste „põllumajanduslik kasutamine“ ja erandid**

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikli 2 punkt 5 – Mõisted

EUDRi artikli 2 punkti 5 kohaselt käsitatakse maad põllumajanduslikult kasutatavana, kui maakasutuse eesmärk on põllumajandus.

a) *Põllumajandusliku kasutamise selgitus*

Artikli 2 punkti 5 kohaselt kasutatakse maad põllumajanduseks (muu hulgas) järgmistel juhtudel:

— põllumajanduslikud istandikud, mis on määratletud EUDRi artikli 2 punktis 6. Üksikasjalikumad juhised põllumajanduslike istandike kohta on esitatud 4. jao punktis c;

— tootmisest kõrvalejäetud põllumajandusmaad – tootmisest kõrvalejäetud põllumajandusmaad tuleks käsitleda koos „ajutise kesa all oleva maaga“, nagu on kirjeldatud käesolevas jaos allpool;

— kariloomade jaoks kasutatav maa – see hõlmab ajutiste või püsikarjamaade alasid ning põllumajandushooneid loomade kasvatamiseks ja pidamiseks.

Tuleb märkida, et kategooriad „põllumajanduslik istandik“, „tootmisest kõrvalejäetud põllumajandusmaa“ ja „kariloomade jaoks kasutatav maa“ on mitteammendav loetelu „põllumajandusliku kasutamise“ näidetest.

EUDRi kohaldamisel tuleks põllumajanduslikus kasutuses olevat maad mõista nii, et see hõlmab järgmisi maakasutuskategooriaid.

— Ajutiste kultuuride all olev maa on kogu maa, mida kasutatakse tavaliselt vähem kui üheaastase kasvutsükliga põllukultuuride, sealhulgas mitmeaastaste ajutiste kultuuride kasvatamiseks.

— Ajutiste heinamaade ja karjamaade all olev maa on maa, millel kasvatatakse rohttaimi söödaks või heina niitmiseks või karjatamiseks järjest alla viie aasta.

— Tootmisest kõrvalejäetud maa või ajutise kesa all olev maa on pikemaks ajaks puhkeseisundisse jäetud põllumajandusmaa enne selle uuesti harimist või karjakasvatuse või muu põllumajandusliku tegevuse jaoks kasutamist. See võib tekkida põllumajanduslike majapidamiste külvikorra tõttu või õiguspärastel põhjustel või erandlikel asjaoludel, nagu relvastatud konflikt, üleujutuskahju, veepuudus, sisendite kättesaamatus, sealhulgas majanduslikud, sotsiaalsed (haigus, pärimisprobleemid) või õiguslikud põhjused (vaidlus jne). NB! Tootmisest kõrvalejäetud maad või kesa tuleks käsitada põllumajanduslikult kasutatavana üldiselt [kümme] aastat. Maa-ala võib siiski lugeda põllumajanduslikult kasutatavaks sellest ajavahemikust kauem, kui on tõendatud, et põllumajanduslikku tegevust ei olnud võimalik ühel eespool nimetatud põhjusel jätkata. Esitatud põhjus peab hõlmama kogu ajavahemikku, mil maa oli tootmisest kõrvale jäetud või ajutise kesa all. Kui seda tõendatakse, tuleks maad jätkuvalt käsitada põllumajanduslikult kasutatava maana, välja arvatud juhul, kui see on riigisisese õiguse kohaselt ametlikult metsaks määratud.

— Püsikultuuride all olev maa on maa, millel kasvatatakse pikaajalisi põllukultuure, mida ei ole vaja mitu aastat taasistutada, tavaliselt vähemalt viis aastat. Püsikultuuride all olev maa hõlmab ka kaitsekattealuste püsikultuuride kasvatamiseks kasutatavat maad, mida on kirjeldatud 4. jao punktis b.

— Püsirohumaade ja -karjamaade all olev maa on maa, mida kasutatakse vähemalt viis aastat järjest loomade karjatamiseks või söödataimede kasvatamiseks maa harimise teel või looduslikult.

— Põllumajandushoonete ja tarandike all olev maa on maa, millel on talumajapidamishooned (angaarid, küünid, keldrid, tornhoidlad), loomakasvatusrajatised (tallid, lehmalaudad, lambaaedikud, linnuaiad) ja tarandikud.

— Kui piisavalt veenvate tõenditega on võimalik tõendada, et i) maatükk oli eespool kirjeldatud põllumajanduslikus kasutuses enne 31. detsembrit 2020 ning ii) tootja otsustas istutada sellele lühikese raieringiga madalmetsa või maa ajutiselt metsastada enne või pärast seda kuupäeva ning see maa ei kuulu metsamajandamiskava või sellel maatükil metsamajandamist või metsa kaitset nõudvate õigusnormide kohaldamisalasse, loetakse EUDRi tähenduses, et see maatükk jääb põllumajanduslikuks kasutamiseks ja tootja võib jätkata sellel maatükil põllumajanduslikku tegevust.

— Eespool nimetatud põllumajandusmaa kasutuskategooriad võivad hõlmata ka maastikuelementidega kaetud alasid, mida soodustatakse elurikkuse või keskkonnaga seotud põhjustel.

Ökosüsteemide taastamine, invasiivsete võõrliikide ohjamine, metsatulekahjude ärahoidmine, loomade heaolu, taastuvenergia kasutuselevõtt

Maad, mida on muudetud ühel või mitmel allpool loetletud esmasel eesmärgil, **ei** tohiks käsitada põllumajanduslikult kasutatavaks maaks muudetuna, kui muutmine toimus selleks, et:

— ära hoida, minimeerida, leevendada või pöörata ümber looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide sissetoomise ja levimise kahjulikku mõju elurikkusele, kui selline tegevus piirdub rangelt vajalikuga ja seda toetavad ennetuskavad, majandamiskavad või ametlikud volitused, või

— ära hoida või minimeerida ja leevendada metsatulekahjuohtu, kui selline tegevus piirdub rangelt vajalikuga ja seda toetavad tulekahjude vältimise kavad, metsamajandamiskavad või ametlikud volitused, või

— tagada loomade heaolu käsitlevate õigusaktide järgimine, kui (alaliste ja ajutiste) rajatiste püstitamine loomade pidamiseks on vajalik loomade heaolu tagamiseks ja piirdub ehitamiseks minimaalselt vajaliku alaga ning kui see tegevus ei mõjuta ümbritsevate alade metsaks liigitamist, või

— tagada suure elurikkusega ökosüsteemide (nt teatavat liiki nõmmealad, märgalad või niidud) taastamine ja järgnev kaitsekorraldus, kui see on nõutav kaitse- või taastamiskavaga (näiteks kaitseala majandamise kava või riikliku või piirkondliku looduse taastamise kavaga), millega täidetakse kohustusi, mis tulenevad ülemaailmsetest mitmepoolsetest loodust ja elurikkuse kaitset ja taastamist käsitlevatest kokkulepetest, nagu bioloogilise mitmekesisuse konventsioon ja Kunmingi-Montréali üleilmne elurikkuse raamistik, või

— võtta kasutusele taastuvenergia (nt tuuleparkide, päikeseelektrijaamade rajamine),

isegi kui põllumajanduslik kõrvaltegevus sellel maal võib toimuda, kui see on vajalik, et toetada maakasutuse muutmise ja sellele järgneva maakasutuse esmast eesmärki.

b) *Selgitused peamise maakasutuse kohta*

Artikli 2 punktis 4 on sätestatud, et kui peamine maakasutus on põllumajandus, ei kuulu maa mõiste „mets“ alla.

EUDRi kontekstis tuleks artikli 2 punktis 4 mõiste „mets“ määratluses osutatud erandite kohaldamisel pidada **„põllumajanduslikku kasutamist“** peamiseks järgmistel juhtudel (loetelu ei ole ammendav).

— Hooajaline (nt suvine karjatamine) või ajutine metsakarjatamine puudega kaetud aladel, mis ei kuulu põlismetsade kategooriasse (nt poollooduslikud karjamaad või muutuva puukattega looduslikud karjamaad).

— Kui ilmastikutingimuste (nt ajutine lumikate) tõttu piirdutakse metsakarjatamisel või põllukultuuride ja puude koos kasvatamisel teatava ajavahemikuga aastas, võib neid pidada peamiseks kasutusviisiks.

— Kaitsvate puuderühmade rajamine mitmesugustel keskkonnaga või elurikkusega seotud eesmärkidel peamiselt põllumajanduslikult kasutatavale (nt karjatamiseks) maale, isegi kui sellel saavutatakse mõiste „mets“ määratlusele vastavad näitajad.

Need juhtumid on erinevad põllumajanduslikust kõrvaltegevusest olukordades, kus maakasutust muudetakse ökosüsteemide taastamiseks või invasiivsete võõrliikide ohjamiseks, mis ei kuulu „põllumajandusliku kasutamise“ alla, vt eespool.

Seevastu **ei** tohiks EUDRi kohaldamisel pidada „**põllumajanduslikku kasutamist**“ **peamiseks** näiteks kõrvaltoodete (nt kohv) väikesemahulise tootmise ning juhuti toimuva ekstensiivse või väikesemahulise metsakarjatamise puhul, kui tootmine ja sellega seotud tegevus ei avalda metsa elupaigale kahjulikku mõju.

c) *Mõiste „põllumajanduslik istandik“*

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – artikli 2 punkt 6 – Mõisted

„Põllumajanduslikud istandikud“ kuuluvad EUDRi artikli 2 punktis 5 määratletud mõiste „põllumajanduslik kasutamine“ alla.

EUDRi artikli 2 punktis 6 esitatud mõiste „põllumajanduslik istandik“ tähendab esiteks „maad, millel asuvad põllumajandusliku tootmise süsteemides olevad puistud, näiteks viljapuu-, õlipalmi-, oliiviistandused“, mis viitab põllumaale, sealhulgas püsikultuuridele, nagu on kirjeldatud 4. jaos.

Teiseks tähendab see mõiste „agrometsandussüsteeme, kus põllukultuure kasvatatakse puuvõrade all“, mida on selgitatud 4. jao punktis d ja mida tuleb lugeda koos erandiga, mille puhul peamine maakasutus ei muutu. Lisaks on EUDRi artikli 2 punktis 6 täpsustatud, et mõiste „põllumajanduslik istandik“ alla kuuluvad kõigi asjaomaste saaduste istandikud peale puidu, ning seetõttu on need istandused hõlmatud mõistega „põllumajanduslik kasutamine“.

Lõpuks on EUDRi artikli 2 punktis 6 sätestatud, et mõiste „mets“ ei hõlma põllumajanduslikke istandikke. See tähendab, et põllumajandusliku istandiku kriteeriumidele vastavad alad ei kuulu metsa määratluse alla, isegi kui need hõlmavad selliseid puid nagu kautšukipuu või õlipalm.

d) *Mõiste „agrometsandussüsteem“ selgitus*

Asjakohased õigusnormid:

EUDR – põhjendus 37 ja artikli 2 punkt 6 – Mõisted

FAO dokumentide ([26]) kohaselt on „agrometsandus“ selliste maakasutussüsteemide ja maakasutustehnoloogia ühisnimetus, kus mitmeaastaseid puittaimi (puud, põõsad, palmid, bambus jne) kasutatakse tahtlikult samas maamajandamisüksuses kui põllumajanduskultuure ja/või -loomi mingi ruumilise korralduse või ajalise järjestuse kohaselt. Agrometsandussüsteemides on eri komponentide vahel nii ökoloogiline kui ka majanduslik vastasmõju. On kaks peamist agrometsandussüsteemi: samaaegne ja järjestikune. Samaaegsetes süsteemides kasvatatakse puid ja põllukultuure või peetakse loomi koos samal maa-alal, samal ajal kui järjestikustes süsteemides kasvatatakse põllukultuure ja puid kordamööda suuremal osal sellest pindalast, vähendades niiviisi konkurentsi.

([26]) FAO 2003. Multilingual Thesaurus on Land Tenure. 7. peatükk. Land in an agricultural, pastoral and forestry context.

Agrometsandus võib viidata ka konkreetsetele metsandustavadele, mis täiendavad põllumajandustegevust, näiteks parandavad mullaviljakust, vähendavad mullaerosiooni, parandavad valgalade majandamist või pakuvad kariloomadele varju ja toitu ([27]).

Põhjenduses 37 tuletatakse meelde, et FAO määratlustes ei peeta agrometsandussüsteeme metsadeks, vaid põllumajanduslikuks kasutamiseks mõeldud maaks, ning et need süsteemid hõlmavad eri olukordi, näiteks põllukultuuride kasvatamist puuvõrade all, samuti põllumajandust ja metsandust ühendavaid süsteeme, metsandust ja karjakasvatust ühendavaid süsteeme ning põllumajandust, metsandust ja karjakasvatust ühendavaid süsteeme.

Kuna EUDRi artikli 2 punktis 4 esitatud mõiste „mets“ määratlus ei hõlma maad, mida peamiselt kasutatakse põllumajanduslikult, võib järeldada, et kui maad kasutatakse peamiselt agrometsandussüsteemides põhjenduses 37 kirjeldatud eesmärkidel, ei saa seda pidada „metsaks“. Sel juhul ja määruse kohaldamisel tuleb seda maad käsitada põllumajanduslikus kasutuses oleva maana. Põllumajandusliku kõrvaltegevuse, sealhulgas ökosüsteemide taastamisega seotud agrometsandustegevuse kohta vt 2. jagu.

5. **Selgitus maakasutuse kohta, kui samal alal esineb mitut liiki maakasutust ning kinnistusraamatute ja katastrikaartide kasutamine**

Kui maatükil on nii mõiste „mets“ alla kuuluv maa-ala kui ka „põllumajanduslikuks kasutamiseks“ ette nähtud maa-ala, tuleb neid kahte maa-ala käsitleda eraldi. Mõiste „mets“ määratlusele vastav maa-ala kuulub määruse kohaldamisalasse, kuid „põllumajandusliku kasutamise“ kriteeriumidele vastav maa-ala ei kuulu maakasutuse muutmise kontekstis määruse kohaldamisalasse.

Seda, kas põllumajanduslikult kasutatav maatüki osa on suurem kui määratluse kohaselt metsaks peetav maatüki osa, ei peeta oluliseks. See tähendab näiteks seda, et kui kümne hektari suurusel maa-alal on kahe hektari suurune ala, mida saab objektiivsete kriteeriumide alusel pidada metsamaaks, ja kaheksat hektarit haritakse põllumajanduslikul otstarbel, liigitatakse need kaks hektarit metsaks, olenemata asjaolust, et see moodustab vaid 20 % kogu maast.

Kui hinnatakse, kas teatav maatükk on mets, peaksid metsa tegelikud omadused olema olulisemad kui kinnistusraamatutes ja katastrikaartidel määratud näitajad. Varasema põllumajandusliku kasutamise tõendamiseks võivad kinnistusraamatud ja katastrikaardid olla lisaelemendid satelliitandmete täiendamiseks. Lisaks võivad metsamajandamiskavad ja määratud metsaalade registrid olla kasulikud selle kindlakstegemisel, kas tegemist on metsaga, millel praegu puudub puukate, eelkõige juhul, kui ala on metsamajandamistavade, loodusõnnetuse või metsastamise esimeste aastate tõttu ajutiselt metsata. Komisjoni loodud vaatluskeskus EU Observatory ([28]) on kõigi sidusrühmade jaoks tasuta vahend, mille abil teha kindlaks ülemaailmne metsaga kaetus 2020. aastal. Vaatluskeskuse ei ole siiski ainus ega kohustuslik vahend ning sellel ei ole õiguslikku väärtust. Riiklikud ja erasektori sidusrühmad võivad kasutada kaarte või muid andmeid, mida nad peavad hoolsuskohustuse täitmiseks või kontrollimiseks sobivaks.

([27]) FAO World Programme For The Census Of Agriculture 2020, 1. kd, lk 120, punktid 8.12.12 ja 8.12.13.

([28]) Raadamise ja metsade degradeerumise ELi vaatluskeskus: https://forest-observatory.ec.europa.eu/forest/gfc2020.